

<https://jrl.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Researches in Linguistics

E-ISSN: 2322-3413

18(3), 15-40

Received: 21.08.2025 Accepted: 06.12.2025

Research Paper

Micro Lexical Items, Macro Communicative Functions: A Discourse-Pragmatic and Forensic Linguistic Analysis of the Markers of *pas*, *magar*, and *ya'ni* in Persian Courtroom Interactions

Parisa Najafi*

Assistant professor, Department of English Language, Faculty of Literature and Humanities, University of Lorestan, Khorramabad, Iran
Najafi.P@lu.ac.ir

Nozar Niazi

Assistant professor, Department of English Language, Faculty of Literature and Humanities, University of Lorestan, Khorramabad, Iran
Niazi.N@lu.ac.ir

Neda Soleimani

Assistant professor, Faculty of Basic and Applied Sciences, Department of Basic Sciences, Kermanshah University of Technology, Kermanshah, Iran
n.soleymani@kut.ac.ir

Abstract

This study investigated three Persian discourse markers—*ya'ni* ('that is/meaning'), *magar* ('unless/is it not'), and *pas* ('so/then')—as essential tools for interaction in courtroom communication. While discourse markers do not introduce new propositional meanings, they play a critical role in enhancing coherence, guiding interaction, and facilitating meaning negotiation. Utilizing a 99,040-word corpus of authentic spoken data collected from family, civil, and criminal courts in Dorud County, this research employed a pragmatics-based and corpus-analytic approach. Using AntConc (version 4.3.4), the analysis revealed co-occurrence patterns, frequency distributions, and collocational trends. The findings demonstrated that the usage and functions of these markers differed based on the type of court and the speakers' institutional roles. Specifically, *pas* was often used by legal professionals to reformulate discourse, direct responses, construct logical conclusions, or underscore contradictions. In contrast, non-legal participants primarily used it for narrative construction and defensive positioning. *Ya'ni* served as a clarifying and reinterpretive tool, frequently appearing in justificatory speech and emotionally charged contexts, often to reframe meaning or assert personal evaluations. *Magar* was prevalent in rhetorical and confrontational questioning. Lay participants utilized it to express objection, frustration, or disbelief, whereas legal actors employed it to guide participants toward implicit assumptions. Overall, the results indicated that discourse markers in courtroom interactions served purposes beyond linguistic fillers; they acted as indicators of power, persuasion, stance-taking, and role management. Their patterned use highlighted institutional asymmetries between legal professionals and lay speakers, emphasizing the agentive and context-sensitive nature of these markers in shaping interpretation, interaction, and authority within legal settings.

Keywords: Corpus Linguistics, Courtroom Discourse, Discourse Markers, Interactional Asymmetry, *Magar*, *Pas*, Persian Legal Interaction, Power and Stance, *Ya'ni*.

Introduction

From the perspective of applied linguistics and discourse analysis, language functions as a form of social action rather

*Corresponding author

than merely a medium for information exchange. It plays a crucial role in meaning-making, power dynamics, social reproduction, and construction of reality (Fairclough, 1993; Gee, 2008). Courtrooms are a key institutional setting where these linguistic functions become particularly evident. Within courtroom interactions, participants occupying defined institutional roles engage in structured, yet discursively rich exchanges concerning truth, responsibility, evidence, and judgment (Cotterill, 2003; Gibbons, 2003). In such contexts, linguistic choices can directly influence the legal process and individual outcomes, serving as mechanisms of persuasion, interactional management, or institutional pressure (Goffman, 1981 [1976]; Gibbons, 2003). These choices often shape how competing narratives are constructed, challenged, or legitimized (Johnson, 2002; Tkačuková, 2015).

Discourse markers, though lacking independent propositional content, perform vital organizational roles in interactions (Schiffrin, 1987; Fraser, 1999). They function as metapositional resources that enhance textual cohesion, provide interpretive framing, refine meaning, and direct discourse (Cuenca & Marín, 2009; Carranza, 2004). According to Carranza (2004) and Gumperz (1982), these markers act as contextualizing cues that derive meaning not from structure but from interaction across multiple discourse layers, including idea structuring, turn sequencing, and speech-act organization (Redeker, 1991). By orienting discourse and signaling interpretative pathways, they have been characterized as “discourse deictics” (Carranza, 2004; Montes, 1999). Despite previous studies highlighting the significance of discourse markers in legal discourse and their dependence on participant roles (Tkačuková, 2015; Fraser, 2009; Hill, 1999), Persian courtroom interactions remain relatively understudied, with no corpus-driven analysis examining the functions and frequency of key markers. This research addressed this gap by analyzing three Persian discourse markers—**pas** (‘so/then’), **ya’ni** (‘meaning/that is’), and **magar** (‘unless/is it not’)—within the frameworks of critical discourse and pragmatics.

The corpus consisted of 99,040 words of authentic courtroom speech collected from civil, family, and criminal courts in Dorud County. It included interactions involving judges, lawyers, prosecutors, and judicial officials, as well as defendants, complainants, witnesses, and claimants. The data were processed using AntConc and keyword-in-context techniques to identify patterns of occurrence. This study addressed the following research questions:

1. What are the frequency patterns and distributions of the discourse markers of **ya’ni**, **magar**, and **pas** across different court settings?
2. What differences exist in the usage of these markers between legal and lay participants?
3. What pragmatic functions does each marker serve in courtroom discourse?
4. How do these markers contribute to role management, interactional control, and the exercise of power in judicial interactions?

This research contributed to the limited corpus-based studies on Persian institutional discourse and offers implications for judicial communication, particularly in courtroom translation, where the omission of markers can distort stance or meaning (Hale, 1999). Ultimately, it illustrated how seemingly minor linguistic elements function as powerful interactional resources, shaping persuasion, power dynamics, accountability, and narrative construction within judicial settings.

Materials & Methods

This study employed an integrated methodological approach that combined corpus-based analysis with pragmatic discourse analysis to examine the functions of three discourse markers—**ya’ni** (‘that is/meaning’), **magar** (‘unless/is it not’), and **pas** (‘so/then’)—in Persian courtroom interactions. The goal was to explore their distributions, contextual uses, and linguistic-legal roles within institutional discourse. A corpus of 99,040 words was compiled from naturally occurring courtroom speech recorded in civil, criminal, and family courts in Dorud County between December 2022 and June 2023. Researchers attended hearings as non-participatory observers, obtained official permission, and ethically recorded spoken exchanges. The collected speech was transcribed verbatim and coded with metadata, including speaker roles (e.g., judge, lawyer, complainant, defendant, witness), case types, and procedural stages.

To identify frequency and distribution patterns, we utilized AntConc (version 4.3.4), employing keyword-in-context (KWIC), lexical clustering, and frequency profiling. Concordance lines were manually reviewed to determine sentence position, speaker identity, and court type, ensuring a close alignment between quantitative results and contextual interpretation.

For qualitative analysis, we applied Tkačuková’s (2015) two-layer framework:

1. Analysis of institutional roles and how discourse markers enact authority, stance, or alignment.
2. Examination of discourse-pragmatic functions, such as interpretation, challenge, persuasion, and transition.

Functional categories were informed by established discourse-analytic literature (Fraser, 1999; Carranza, 2000; Johnson, 2002; Cuenca & Marín, 2009). The corpus was constructed following principles of representativeness, balance, and authenticity (McEnery et al., 2006; Nelson, 2010). Cases were selected across different court types and lexical frequency was balanced proportionally with transcripts meticulously checked for accuracy. Using a corpus-based framework allowed for systematic quantification of usage patterns and minimized subjective interpretation (McEnery & Wilson, 2001). This approach enhanced the validity and generalizability of our findings while facilitating a detailed investigation of how discourse markers shaped interactional practices in courtroom settings.

Discussion of Results & Conclusion

This study illustrated that the Persian discourse markers of **y'ani** ('that is'), **pas** ('so/then'), and **magar** ('unless/is it not') assume highly context-sensitive, institutional, and socially charged roles in courtroom interactions. Although these markers might seem to lack propositional meaning at first glance, they served as essential interactional tools for establishing authority, guiding responses, affirming meanings, constructing narratives, and exerting pressure. Rather than functioning merely as mechanisms of textual cohesion, these markers reflected the socio-legal positioning, institutional roles, and interactional intentions of the speakers.

Among the three markers, **pas** was the most frequently used by legal professionals—especially judges. Its primary function was inferential; it reformulated arguments and solicited confirmation in ways that pressured interlocutors into agreement. Statements like “So you admit there was a dispute?” exemplified how **pas** was employed to build logical inferences while simultaneously compelling the respondent to affirm them. This aligns with Johnson’s (2002) concept of “reconstructive inferential questions”, which compress argumentative distance, impose conclusions, and dictate how interlocutors should respond. In contrast, lay participants primarily used **pas** in narrative or defensive contexts. Here, **pas** served to challenge others’ statements, highlight inconsistencies in evidence, or position oneself favorably, particularly in emotionally charged environments like family courts. Thus, although structurally identical, **pas** denoted authority when used by legal actors and conveyed resistance or personal stance when employed by lay participants. The marker **ya’ni** also served dual pragmatic roles. For judges and lawyers, **ya’ni** clarified legal categories, refined conceptual distinctions, and reformulated evidence, for instance, asking whether a financial interaction constituted a loan or a transaction utilized **ya’ni** to identify pertinent legal implications. This aligns with Fraser’s (1999) notion of interpretive reformulation, whereby speakers accurately guide meaning. Conversely, lay speakers used **ya’ni** to express indignation, moral evaluation, or emotional reasoning. Phrases like “Meaning, I was not a real mother?” illustrated how **ya’ni** was used to dramatize events and appeal to judicial empathy. Its evaluative function was particularly pronounced in family court settings, where emotional identity and moral legitimacy were central. Similarly, **magar** operated differently depending on the speaker’s institutional role. Legal professionals used **magar** in presupposition-laden interrogatives that forced alignment with implied facts, such as “Isn’t this your handwriting?” These questions did not seek new information; rather, they imposed epistemic accountability, mirroring what Heritage (2002) described as interrogatives grounded in presupposed truths. In contrast, lay speakers employed **magar** rhetorically to challenge assumptions, reaffirm norms, or criticize perceived injustices—particularly in gendered or emotional narratives. For example, **magar** underscored the embedded cultural and legal expectations in the statement “Isn’t it unacceptable for a wife to leave?”

Legally, these findings carried significant implications. Judges may utilize discourse markers to assess a speaker’s competence, credibility, or potential manipulative intent. Misinterpreting or omitting these markers in translation or transcription can alter meaning and diminish either persuasive or defensive effectiveness. By incorporating a systematic awareness of these features into legal training, communication among judges, lawyers, and interpreters can be enhanced. Furthermore, this research opens up new avenues for inquiry. Future studies can explore additional Persian discourse markers or their multi-word variations, conduct cross-linguistic comparisons, or employ ethnographic methods to observe how tone, silence, or gesture reinforce meaning. Investigations into appellate hearings or mediated settlements can further elucidate how these markers contribute to negotiation, persuasion, and identity performance in later stages of judicial proceedings. Overall, the study demonstrates that these seemingly simple linguistic elements serve as active discourse resources, which shape the construction of truth, distribution of power, and interpersonal alignment in Persian courtroom communication.

مقاله پژوهشی

واژگان خرد، کارکردهای کلان: تحلیل کاربردشناختی و زبان‌شناختی گفتمان‌نماهای پس، مگر و یعنی در تعاملات دادگاه‌های فارسی زبان

پرینا نجفی*
نوذر نیازی**
ندا سلیمانی***

چکیده

گفتمان‌نماها از جمله عناصر بنیادین در تعاملات زبانی‌اند که بدون افزودن محتوای گزاره‌ای جدید، نقش مهمی در انسجام، هدایت و مدیریت تعامل ایفا می‌کنند. پژوهش حاضر با رویکردی کاربردشناختی و پیکره‌محور به بررسی سه گفتمان‌نمای «یعنی»، «مگر» و «پس» در گفتمان دادگاه‌های فارسی زبان می‌پردازد. داده‌ها از یک پیکره شامل ۹۹۰۴۰ واژه گفتار واقعی در سه حوزه دادگاه خانواده، حقوقی و کیفری در شهرستان دورود گردآوری شده‌اند. تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار انتکانک (نسخه ۴,۳,۴) انجام شد که امکان استخراج هم‌رخدادی‌ها، تحلیل فراوانی و بررسی هم‌نشینی واژگانی را فراهم ساخت. یافته‌ها نشان می‌دهد که گفتمان‌نماهای مذکور به اقتضای نوع دادگاه و جایگاه نهادی گوینده، کارکردهای گوناگونی از جمله استنتاجی، تأکیدی، چالشی، تفسیری و گاه عاطفی ایفا می‌کنند. به‌ویژه، گفتمان‌نمای «پس» در کلام مشارکان حقوقی به‌عنوان ابزاری برای بازساخت، هدایت پاسخ و محک پاره‌گفتارهای متناقض عمل می‌کند. در حالی که مشارکان عادی بیشتر از آن در جهت ساخت روایت و دفاع از خود استفاده می‌کنند. «یعنی» ابزاری زبانی در جهت بازتفسیر و روشن‌سازی کلام است که در سطح تعاملات توجیهی و نیز موقعیت‌های هیجانی و ارزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد. گفتمان‌نمای «مگر» نیز به‌طور عمده در قالب پرسش‌های انکاری، چالشی و جهت‌دار به‌کار رفته و به‌خصوص بوسیله مشارکان عادی به‌منظور ابراز اعتراض یا استیصال به‌کار گرفته می‌شود. نتایج موید آن است که گفتمان‌نماها در گفتمان حقوقی تنها ابزارهای زبانی نیستند، بلکه به‌عنوان شاخص‌هایی برای اعمال قدرت، مدیریت نقش‌ها، اقناع یا حتی تقابل اخلاقی و ارزشی عمل می‌کنند. همچنین، تفاوت در فراوانی کاربرد و شیوه‌ی به‌کارگیری این گفتمان‌نماها میان مشارکان حقوقی و غیرحقوقی، بازتابی از نابرابری زبانی و نهادی در تعاملات قضایی است. بنابراین می‌توان چنین بیان نمود که گفتمان‌نماها ابزارهای کنش‌مند و بافت‌محور در بازنمایی قدرت و تعامل در بافت حقوقی‌اند و مطالعه آن‌ها می‌تواند به درک بهتر تعاملات زبانی در نظام قضایی یاری رساند.

کلیدواژه‌ها: زبان‌شناسی حقوقی، گفتمان دادگاه، گفتمان‌نما، پس، مگر، یعنی

* najafi.p@lu.ac.ir

** niazi.n@lu.ac.ir

*** n.soleymani@kut.ac.ir

* استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران (نویسنده مسئول)

** استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

*** استادیار دانشکده علوم پایه و کاربردی، گروه علوم پایه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

۱. مقدمه

از منظر زبان‌شناسی کاربردی و تحلیل گفتمان، زبان صرفاً ابزاری برای انتقال اطلاعات نیست، بلکه کنشی اجتماعی است که در ساخت معنا، اعمال قدرت، بازتولید روابط اجتماعی و شکل‌دهی به واقعیت نقش ایفا می‌کند (Gee, 2008; Fairclough, 1993). گفتمان‌های نهادی^۱ به‌ویژه گفتمان حقوقی در دادگاه‌ها، بستری زنده و پیچیده برای تجلی این نقش چندلایه زبان فراهم می‌کنند. دادگاه‌ها محیط‌هایی تعاملی و ساختاریافته‌اند که در آن‌ها مشارکان در قالب نقش‌های نهادی مشخص در تعامل‌هایی منظم، اما گفتمان‌مند، درباره حقیقت، شواهد، مسئولیت و حکم مشارکت می‌کنند (Gibbons, 2003; Cotterill, 2003). در این فضا، زبان نه تنها بازتاب‌دهنده ساختارهای اجتماعی و قدرت است، بلکه به‌عنوان ابزار اقناع، هدایت تعامل، ترسیم مرزهای نهادی و گاه اعمال فشار نهادی نیز عمل می‌کند (Goffman, 1981; [1976]; Gibbons, 2003) که در آن، هر انتخاب زبانی ممکن است تأثیر مستقیمی بر روند قضایی و حتی سرنوشت فردی داشته باشد (Janks, 1997). دادگاه محل تلاقی روایت‌های متضاد است که از طریق ابزارهای زبانی مختلف، به‌ویژه «گفتمان‌نماها»، در قالب شکل‌های استنتاجی، پرسشی، تفسیری یا چالشی، بازنمایی، تخریب یا تثبیت می‌شوند (Tkačuková, 2015; Johnson, 2002).

گفتمان‌نماها واحدهایی زبانی‌اند که اگرچه در سطح گزاره‌ای محتوای مستقلی ندارند، اما در ساختاردهی به کنش‌های گفتاری، جهت‌دهی به تفسیر، تنظیم رابطه میان کلام و مدیریت تعامل بین کنشگران نقش بنیادینی ایفا می‌کنند (Fraser, 1999; Schiffrin, 1987). آن‌ها را می‌توان ابزارهای فراگزاره‌ای در نظر گرفت که انسجام متنی، انتقال معنایی، تغییر چارچوب، اصلاح معنایی یا برقراری جهت‌گیری گفتمانی را ممکن می‌سازند، در نظر گرفت (Carranza, 2004; Cuenca & Marín, 2009). کارانزا^۲ (2004) و گمپر^۳ (1982) گفتمان‌نماها را به‌مثابه سرنخ‌هایی زمینه‌ساز در تعبیر و تفسیر بافت در نظر می‌گیرند و معنای کلام را نه به‌صورت ساختاری، بلکه در بستر تعاملی و اجتماعی تعریف می‌کنند. این واحدها در سطوح مختلف گفتمان فعال‌اند، از جمله در سطح ایده‌ها^۴، توالی گفتار^۵ و کنش گفتاری^۶ ایفای نقش نموده و هم‌زمان در سطوح مختلف در خلق معنا اثرگذارند (Redeker, 1991). از آنجا که توجه مخاطب را به ساختار خاص معنایی یا جهت‌گیری ارتباطی خاص سوق می‌دهند آن‌ها را «اشاری‌های گفتمانی»^۷ نیز نام نهاده‌اند (Montes, 1999; Carranza, 2004).

مطالعات اخیر در زمینه تحلیل گفتمان حقوقی نشان داده‌اند که وجود گفتمان‌نماها در تعاملات دادگاهی بسیار معنادار بوده و بسته به نقش نهادی گوینده (قاضی، وکیل، شاکی، متهم، شاهد) از کارکردهایی متفاوت برخوردارند (Tkačuková, 2015). به‌ویژه در دادگاه‌هایی که با مشارکان غیرحقوقی یا افراد بدون نماینده حقوقی سروکار دارند، گفتمان‌نماها می‌توانند به‌عنوان ابزارهایی برای انتقال معنا، ایجاد همدلی، یا حتی مدیریت فاصله نهادی عمل کنند. به عنوان مثال، همان‌طور که فریزر^۸ (2009) و هیل^۹ (1999) نشان داده‌اند گفتمان‌نماهایی چون *now*, *so*, *well* در دادگاه‌های انگلیسی‌زبان اغلب به‌عنوان ابزارهای اقناع، فشرده‌سازی روایت یا آغاز کنش‌های کلامی عمل می‌کنند. در زبان فارسی، و به‌ویژه در گفتمان دادگاه، نقش گفتمان‌نماها کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است، در حالی که مشاهدات میدانی بیانگر نقش پررنگ آن‌ها در ساخت معنای تعاملی است. با وجود اهمیت عملکرد آن‌ها در گفتمان دادگاهی، تاکنون پژوهشی پیکره‌محور که به‌طور نظام‌مند به بررسی بسامد، توزیع و کارکرد گفتمان‌نماها در تعاملات دادگاهی فارسی‌زبان پرداخته باشد، در دسترس نیست. پژوهش حاضر در پاسخ به این خلأ علمی سعی دارد در چارچوب تحلیل گفتمان انتقادی (نقش زبان نهادی در تعاملات) و با اتکا به رویکردهای

^۱ گفتمان نهادی به نوعی از گفتمان گفته می‌شود که در چارچوب ساختارها و قواعد رسمی یک نهاد یا سازمان شکل می‌گیرد و هدف آن تنظیم روابط اجتماعی، تحقق اهداف نهادی و تبادل اطلاعات رسمی است. این نوع گفتمان معمولاً دارای ویژگی‌هایی مانند زبان رسمی، نقش‌های مشخص گفت‌وگویی، سلسله‌مراتب قدرت و استفاده از رویه‌ها و فرم‌های از پیش تعیین‌شده است. (Fairclough, 2001; Cotterill, 2003) در دادگاه‌ها، بیمارستان‌ها، مدارس و ادارات، گفتمان نهادی به شکل دستورالعملی، قانونی یا مشورتی بروز می‌کند و نقش آن تضمین کارآمدی و مشروعیت نهاد است.

^۲ Carranza

^۳ Gumperz

^۴ ideational

^۵ sequential

^۶ speech act

^۷ discourse deixis

^۸ Fraser

^۹ Hale

کاربردشناختی، به تحلیل نقش سه گفتمان‌نمای «پس»، «یعنی» و «مگر» در ساخت و جهت‌دهی گفتمان حقوقی پردازد. به منظور نیل بدین مقصود، پیکره‌ای با بیش از ۹۹۰۴۰ واژه از تعاملات گفتاری واقعی در سه نوع دادگاه (حقوقی، خانواده، کیفری) در شهرستان دورود گردآوری شد. این پیکره شامل تعامل کلامی مشارکان حقوقی (قاضی، وکیل، بازپرس و دادیار) و عادی (متهم، شاکی، شاهد، خوانده، خواهان و غیره) می‌باشد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار انتکانک و با اتکا به ابزارهای پیکره‌ای چون فراوانی واژه‌ها در بافت^۱ (KWIC) تحلیل شدند. پرسش‌های پژوهش عبارت‌اند از:

۱. بسامد و توزیع گفتمان‌نماهای «یعنی»، «مگر» و «پس» در دادگاه‌های مختلف چگونه است؟
۲. چه تفاوت‌هایی در استفاده از این گفتمان‌نماها میان مشارکان حقوقی و عادی دیده می‌شود؟
۳. هر یک از این گفتمان‌نماها چه کارکردهای کاربردشناختی در گفتمان دادگاه ایفا می‌کنند؟
۴. چگونه این عناصر در مدیریت نقش، هدایت تعامل، یا اعمال قدرت در تعاملات دادگاهی ایفای نقش می‌کنند؟

اهمیت پژوهش حاضر در چند محور قابل طرح است. نخست، این مطالعه به عنوان یکی از نخستین پژوهش‌های پیکره‌بنیاد در زبان فارسی، با نگاهی میان‌رشته‌ای به تحلیل نقش‌های گفتمانی عناصر کوچک زبانی در بستر نهادی می‌پردازد. دوم، یافته‌های آن می‌تواند به آموزش قضایی، بهبود راهبردهای زبانی قضات و وکلا، و نیز تفسیر حقوقی روایت‌های شاکیان یا متهمان کمک کند. از دیگر کاربردهای آن می‌توان به حوزه ترجمه حقوقی نیز اشاره داشت، چراکه گفتمان‌نماها غالباً در ترجمه رسمی نادیده گرفته می‌شوند، در حالی که نادیده‌گیری آن‌ها می‌تواند به حذف لایه‌های معنایی و حتی جابجایی نقش کنشی منجر شود (Hale, 1999). در نهایت، این پژوهش گامی است در جهت بررسی نقش زبان به مثابه کنش اجتماعی در نظام قضایی، و تحلیلی است بر اینکه چگونه عناصر به ظاهر کوچک زبانی در کنش‌های حقوقی پیچیده، به عنوان ابزارهای تعاملی و نهادی در ساخت معنا، اعمال قدرت، دفاع یا اقناع به کار گرفته می‌شوند.

۲. پیشینه نظری و تجربی در مطالعات گفتمان‌نماها

گفتمان‌نماها، به عنوان عناصری زبانی، بدون افزودن محتوای گزاره‌ای جدید، نقش بنیادینی در انسجام ساختاری، هدایت معنایی و تنظیم تعاملات گفتاری یا نوشتاری ایفا می‌کنند (Schiffrin, 1987; Blakemore, 2002; Fraser, 1999). جوکر و زیو^۲ (1998) برخی ویژگی‌های کلی این عناصر را برمی‌شمارند که از جمله آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره داشت: (۱) غالباً در زبان گفتاری و غیررسمی کاربرد دارند، (۲) معمولاً در ابتدای جمله (پاره گفتار) جای می‌گیرند، (۳) به چارچوب نحوی جمله تعلق ندارند، (۴) حضور اکثر آن‌ها در جملات اختیاری است، (۵) بسامد کاربرد آن‌ها بالا است و (۶) دارای معنای گزاره‌ای مشخصی نیستند. با این حال، این ویژگی‌ها درباره تمامی گفتمان‌نماها صدق نمی‌کند و تقسیم‌بندی‌های مختلفی برای این عناصر ارائه شده است. چنانکه برای نمونه فریزر^۳ (2009) این عناصر را براساس کارکردشان به دو گروه اصلی تقسیم می‌کند: دسته نخست، گفتمان‌نماهایی که پیام‌های مختلف را به یکدیگر مرتبط می‌سازند، و دسته دوم، گفتمان‌نماهایی که عناوین و موضوعات مختلف را به یکدیگر پیوند می‌دهند. علاوه بر این، وی گفتمان‌نماها را به چهار زیرطبقه شامل گفتمان‌نماهای تقابلی،^۴ تفصیلی،^۵ استنتاجی^۶ و زمانی^۷ تقسیم‌بندی می‌کند. شفرین^۸ (1987) با تحلیل مجموعه‌ای از گفتمان‌نماهای پرتکرار در زبان انگلیسی (مانند so, well, now, you know) آن‌ها را در سه سطح بافتی، بینافردی^۹ و گفتمانی طبقه‌بندی نموده و به‌زعم

¹ Key Words in Context

² Jucker and Ziv

³ Fraser

⁴ Contrastive Discourse Marker (CDM)

⁵ Elaborative Discourse Marker (EDM)

⁶ Inferential Discourse Marker (IDM)

⁷ Temporal Discourse Marker (TDM)

⁸ Schiffrin

⁹ interpersonal

وی این عناصر مانند مختصات معنایی در گفتمان عمل کرده و در تفسیر بهتر ساختار کمک می‌نمایند. **ون دایک**^۱ (۱۹۸۱) تمایزی مهم میان «اتصال‌دهنده‌های معناشناختی»^۲ و «اتصال‌دهنده‌های کاربردشناختی»^۳ قائل است. از دید او، عناصر کاربردشناختی، همچون *so* در کاربردهای پرسشی یا استنتاجی، نه تنها رابطه معنایی میان دو گزاره، بلکه رابطه میان کنش‌های گفتاری را کنترل می‌کنند. در همین راستا، **بلکمور**^۴ (۱۹۸۷) و **ارمن**^۵ (۱۹۸۷) این عناصر را در دسته «گفتمان‌نماهای کاربردی» یا «پیونددهنده‌های تعامل‌محور» قرار می‌دهند که معنا را نه از طریق گزاره، بلکه از طریق جهت‌دهی به کنش، موضع و بافت منتقل می‌کنند. از منظر اجتماعی-تعاملی، گفتمان‌نماها ابزاری برای مدیریت نوبت‌گیری،^۶ ابراز تردید یا مخالفت مؤدبانه، و در مواردی هم حفظ وجهه مخاطب هستند. به‌طور نمونه، واژه *well* در آغاز پاسخ‌ها یا پیش از مخالفت، اغلب کاربردی در جهت حفظ وجهه دارد (Jucker, 1993). **مولر**^۷ (۲۰۱۸) نیز بر این باور است که گفتمان‌نمای *so* اغلب برای نتیجه‌گیری و انسجام ساختار گفتمان به کار می‌رود. **فولر** (۲۰۰۳) نیز چنین بیان می‌کند که نقش این گفتمان‌نماها بر اساس نقش‌گوینده و بافت گفتمان (رسمی یا غیررسمی) تغییر می‌کند.

پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که گفتمان‌نماها نقشی فراتر از ایجاد پیوستگی متنی دارند و در مدیریت تعاملات زبانی نیز واجد اهمیت هستند. برای نمونه، **بریتون** (۲۰۱۷) با رویکردی در زمانی،^۸ تغییرات در زمانی گفتمان‌نماها در زبان انگلیسی را مورد بحث و بررسی قرار داد. او با تحلیل داده‌های تاریخی، الگوهای ساده دستوری‌شدگی را به چالش کشیده و چنین بیان می‌کند که گفتمان‌نماها مسیرهای پیچیده‌تری را در تکامل خود پیموده‌اند که به‌شدت تحت تأثیر کارکردهای گفتمانی و کاربردی قرار دارند. این مطالعه بر برهم‌کنش سه حوزه نحو، معناشناسی و کاربردشناسی در تحول گفتمان‌نماها تأکید دارد. **فراهانی و قانع**^۹ (۲۰۲۲) در پژوهشی پیکره‌بنیاد^{۱۰} به بحث و بررسی پیرامون چهار گفتمان‌نمای *you see I think I mean* و *you know* در گفتمان علمی زبان انگلیسی در پیکره BASE^{۱۱} پرداختند. یافته‌های آنان موید آن است که گفتمان‌نمای *you know* و *you see* به ترتیب دارای بیشترین و کمترین فراوانی در پیکره مورد نظر هستند. از منظر کاربردشناختی، *you know* عمدتاً به عنوان ابزاری برای مکث و جلب پذیرش مخاطب به کار گرفته می‌شود و *you see* اغلب برای ارائه توضیح و محک درک شنونده کاربرد دارد. در خصوص دیگر گفتمان‌نماها نیز یافته‌ها نشان داد که *I mean* نقش محوری در شفاف‌سازی و بسط مطالب دارد و *I think* به طور عمده برای بیان نظر شخصی استفاده می‌شود. این پژوهش با تحلیل‌های کمی (محاسبه فراوانی) و کیفی نشان داد که گفتمان‌نماها علاوه بر سازمان‌دهی گفتمان علمی، نقش کلیدی در مدیریت تعامل‌های بین‌فردی ایفا می‌کنند. پژوهش‌های بین‌زبانی با رویکردهای پیکره‌ای نیز به گسترش حوزه تحلیل گفتمان‌نماها در بستر انواع مختلف گفتمان‌ها کمک بسزایی داشته‌اند. چنانکه برای نمونه **سیلوانو و همکاران**^{۱۲} (۲۰۲۲) پیکره‌ای موازی با حاشیه‌نویسی استاندارد^{۱۳} از گفتمان‌نماها برای نه زبان (بلغاری، لیتوانی، آلمان، انگلیسی و غیره) با محوریت زبان انگلیسی ایجاد کردند.^{۱۴} هم‌سو با پژوهش مذکور، **آپوستول و همکاران**^{۱۵} (۲۰۲۵) نیز پیکره‌ای بر اساس ده زبان (انگلیسی، رومانیایی، ایتالیایی و غیره) طراحی کردند که شامل برجسب‌گذاری روابط گفتمانی و کارکردهای ارتباطی بود. این منابع چندزبانه بستری ارزشمند برای مقایسه‌های نظام‌مند و نیز کاربردهای محاسباتی فراهم ساخته‌اند.

¹ Van Dijk

² semantic connectives

³ pragmatic connectives

⁴ Blakemore

⁵ Erman

⁶ Turn Taking

⁷ Müller

⁸ diachronic

⁹ Farahani and Ghane

¹⁰ corpus-based

¹¹ British Academic Spoken English

¹² Silvano et al

¹³ ISO: International Organization for Standardization

^{۱۴} منظور از پیکره موازی با حاشیه‌نویسی استاندارد آن است که پژوهشگران یک پیکره چندزبانه ساخته‌اند که در آن گفتمان‌نماها و روابط گفتمانی به‌طور یکنواخت با استفاده از استانداردهای (ISO) برجسب‌گذاری شده‌اند. این کار امکان مقایسه بین‌زبانی و کاربردهای محاسباتی مانند ترجمه ماشینی یا تحلیل گفتمان را فراهم می‌کند

¹⁵ Apostol et al

در حوزه تعامل گفتاری و رسانه‌ای، گفتمان‌ها در شکل‌دهی معنا نقش محوری دارند. **فو و همکاران**^۱ (۲۰۲۴) در تحلیل مصاحبه‌های سیاسی، دو گفتمان‌نمای *you know* و *I mean* را مورد مقایسه و بحث قرار دادند. نتایج نشان داد که *you know* به خصوص در کلام مجری‌های چینی به طور عمده برای اطمینان از درک صحیح مخاطب به کار گرفته می‌شود، در حالی که مجری‌های بریتانیایی ترجیح می‌دهند از *I mean* برای دقیق‌تر بیان کردن مباحث استفاده کنند. همچنین، یافته‌ها مبین آن بود که گفتمان‌ها علاوه بر کارکردهای تردیدنمایی،^۲ توافقی^۳ و توضیحی، از الگوهای موقعیتی مشخصی نیز در ساختار جمله تبعیت می‌کنند، به گونه‌ای که *you know* اغلب در میانه جمله و *I mean* در جایگاه نخست جمله ظاهر می‌شود. از منظر جامعه‌زبان‌شناسی نیز مطالعه **زریقات و مه‌ادین** (۲۰۲۵) درخور توجه است. یافته‌های این پژوهش، بر مبنای زبان عربی (اردنی)، موبد آن است که زنان و مردان از نظر فراوانی کلی استفاده از گفتمان‌ها تفاوتی ندارند، اما زنان بیشتر آن‌ها را برای پیونددهی متنی و مردان برای تعاملات بین‌افردی به کار می‌گیرند.

در مجموع، پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند که گفتمان‌ها دارای کارکردی چند وجهی هستند و به‌عنوان عنصری پیوندی پویا میان دو سطح کاربردشناسی و نحو عمل می‌کنند. مطالعات تاریخی در زمینه تحول این عناصر، پژوهش‌های مبتنی بر پیکره‌های میان‌زبانی و نیز پژوهش‌های انجام‌شده در بافت‌هایی همچون گفتار آموزشی و تعاملات برخط، به‌طور یکپارچه نشان می‌دهند که این واحدهای زبانی کوچک، نقش بنیادینی در ایجاد انسجام متن، بازنمایی دیدگاه گوینده و شکل‌دهی به ظرایف تعاملی ایفا می‌کنند.

نخستین مطالعات نظام‌مند درباره گفتمان‌ها در زبان فارسی، عمدتاً با رویکردی توصیفی-تطبیقی انجام شده‌اند. در این میان، **مؤمنی** (۱۳۸۵) با مقایسه کارکرد گفتمان‌ها در زبان‌های فارسی و انگلیسی نشان داد که ساختار، جایگاه و عملکرد این عناصر در زبان فارسی به شدت تحت تأثیر ویژگی‌های فرهنگی، تعاملی و گفتمانی خاص این زبان است و نمی‌توان آن‌ها را صرفاً بر اساس الگوهای زبان انگلیسی تبیین کرد. وی تأکید می‌کند که گفتمان‌ها در فارسی علاوه بر نقش انسجام‌بخشی، حامل ظرایف معنایی و تعاملی‌اند که در کنش‌های ارتباطی نقش تعیین‌کننده دارند. این پژوهش بستر نظری مهمی برای مطالعات بعدی در این حوزه فراهم ساخت و بر لزوم در نظر گرفتن ویژگی‌های بومی زبان فارسی در تحلیل این عناصر تأکید گذاشت. در سال‌های بعد، رویکردهای پیکره‌بنیاد به مطالعه نشانگرها و گفتمان‌ها راه یافت. در همین راستا، **طارمی و همکاران** (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای پیکره‌بنیاد و با تکیه بر چارچوب فراگفتمانی هایلند، به بررسی نشانگرهای تعاملی در مقالات علمی فارسی‌زبان پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که استفاده از این نشانگرها نه تنها تابع ساختار متن، بلکه تحت تأثیر عواملی مانند جنسیت نویسنده نیز قرار دارد و به‌طور بارزی در ایجاد تعامل، هدایت تفسیر خواننده و مدیریت رابطه نویسنده-مخاطب نقش ایفا می‌کنند. از منظر کاربردشناختی-نحوی، **محمدی** (۲۰۱۸) در پژوهش دکتری خود با تمرکز بر گفتمان‌نمایی مانند «یعنی»، «ولی» و «دیگه»، نشان داد که این عناصر در گفتمان فارسی به‌شدت بافت‌محور بوده و بسته به موقعیت تعاملی، نقش‌های متعددی از جمله مدیریت تمرکز، معرفی موضوع جدید، اصلاح گفتار، و حفظ انسجام معنایی را بر عهده دارند. این پژوهش اهمیت تحلیل ظریف و چندسطحی گفتمان‌ها را برجسته می‌سازد و نشان می‌دهد که کارکرد آن‌ها فراتر از پیونددهی صوری میان جمله‌هاست.

در سال‌های اخیر، مطالعات فارسی از توصیف صرف فاصله گرفته و به سمت تحلیل‌های ساخت‌محور و پیکره‌بنیاد حرکت کرده است. در همین راستا، **رنجبری و همکاران** (۱۴۰۲) با تحلیل ساختار قرارگیری گفتمان‌ها در سرمقاله‌های سیاسی و اقتصادی بر اساس چارچوب **فریزر** (۱۹۹۹، ۲۰۰۹) نشان دادند که توالی گفتمان‌ها در فارسی الزاماً از الگوی کلاسیک $S1 + DM + S2$ تبعیت نمی‌کند، بلکه ساختارهای دیگری همچون $S2 + DM + S1$ نیز در زبان فارسی مشاهده می‌شود. آن‌ها گفتمان‌ها را به سه دسته «پیش‌مرجع»، «پس‌مرجع» و «مرجع مشترک» تقسیم کردند و نشان دادند که این تقسیم‌بندی با کارکردهای معنایی استنتاجی، تفصیلی و تقابلی پیوند دارد. در همان سال، **رنجبری و همکاران** (۱۴۰۲) در پژوهشی دیگر با تمرکز بر بُعد ارجاعی نشانگرهای گفتمان فارسی، نشان دادند که این

¹ Fu et al² hedging³ agreement

عناصر نقشی فعال در جهت‌دهی به فرایند تفسیر مخاطب و سازمان‌دهی روابط معنایی متن دارند. آنان استدلال کردند که نشانگرهای گفتمانی در سطح کاربردشناختی، علاوه بر ایجاد انسجام صوری، به تثبیت پیوندهای ارجاعی و شکل‌گیری انسجام مفهومی کمک می‌کنند. این نتایج به‌طور مستقیم در تحلیل گفتمان‌نمایی نظیر «پس» و «یعنی» با کارکردهای استنتاجی و تبیینی کاربردپذیر است. در حوزه گفتمان حقوقی، **عباس‌زاده و همکاران** (۱۳۹۹) با بررسی نشانگرهای کلامی و سبکی در دادگاه‌های انقلاب، نشان دادند که این عناصر زبانی در این بافت نهادی، نقشی فراتر از انسجام‌بخشی دارند و در ساخت و بازتولید روابط قدرت، هدایت روند تعامل و کنترل جریان گفت‌وگو مشارکت می‌کنند. آن‌ها نتیجه گرفتند که نشانگرهای گفتمانی در گفتار قضات و مقامات حقوقی، اغلب در خدمت اعمال اقتدار نهادی قرار می‌گیرند. این یافته‌ها اهمیت بررسی گفتمان‌نمایی نظیر «مگر» را که در موقعیت‌های پرسشی و چالشی ظاهر می‌شوند، در چارچوب روابط قدرت برجسته می‌کند. **گرجیان و همکاران** (۱۴۰۳) در ادامه مطالعات گفتمان حقوقی، به شناسایی نشانگرهای گفتمانی قدرت و عدم قدرت در دادگاه‌های کیفری ایران پرداختند. یافته‌های آنان نشان داد که توزیع و بسامد به‌کارگیری گفتمان‌نماها به‌شدت متأثر از نقش نهادی گویندگان است، به‌گونه‌ای که برخی گفتمان‌نماها بیشتر در گفتار کنشگران دارای اقتدار و برخی دیگر در گفتار کنشگران فرودست ظاهر می‌شوند. این پژوهش، ضرورت تحلیل گفتمان‌نمایی همچون «مگر» را در پیوند با روابط قدرت، جایگاه نهادی و نقش‌های تعاملی در دادگاه تأیید می‌کند.

به‌طور کلی، مرور این مطالعات نشان می‌دهد که پژوهش درباره گفتمان‌نماها در زبان فارسی از رویکردهای توصیفی اولیه به سمت تحلیل‌های کاربردشناختی، ساخت‌محور، پیکره‌بنیاد و انتقادی حرکت کرده است. با این وجود، هنوز پژوهش مستقلی که به‌طور خاص به تحلیل هم‌زمان و مقایسه‌ای گفتمان‌نمای «پس»، «مگر» و «یعنی» در سطح کاربردشناختی و زبان‌شناختی، به‌ویژه در گفتمان نهادی مانند دادگاه، پرداخته است و در مطالعه حاضر تلاش می‌ود این شکاف پژوهشی پوشش داده شود.

۳. گفتمان‌نماها در گفتمان نهادی، به‌ویژه دادگاه

در گفتمان نهادی، به‌ویژه فضای دادگاه که ساختاری سلسله‌مراتبی و قانون‌محور دارد، نقش گفتمان‌نماها به‌مراتب پیچیده‌تر و راهبردی‌تر می‌شود. در چنین بافتی، زبان نه تنها ابزاری برای تبادل اطلاعات، بلکه وسیله‌ای برای اعمال قدرت، مدیریت نقش‌های نهادی، اقناع مخاطب و ساختاربندی روایت قضایی است (Cotterill, 2003; Gibbons, 2003). گفتمان‌نماها در این فضا، بسته به جایگاه نهادی گوینده (قاضی، وکیل، شاکی، متهم، شاهد و غیره) نقش‌های مختلفی ایفا می‌کنند که می‌توانند حمایتی، چالشی، تأییدی، استنتاجی یا کنترلی باشند. مطالعات گوناگون در زبان‌های مختلف نشان داده‌اند که گفتمان‌نماها در بافت‌های حقوقی، به‌ویژه در دادگاه‌ها، از نقش‌هایی چندلایه برخوردارند. برای مثال، **هفر** (2005)، در تحلیل خود از گفتمان کیفری در دادگاه‌های بریتانیا، نشان داد که استفاده از گفتمان‌نمایی مانند *you see so now* برای هدایت افکار هیئت منصفه، ایجاد ارتباط علی، و تأکید بر نکات کلیدی استفاده می‌شود. **کتریل**^۱ (2003) نیز در پژوهشی کیفی-تحلیلی بر مبنای داده‌های واقعی دادگاه، از نقش گفتمان‌نماها در جهت‌دهی به ساختار روایت در شهادت‌ها و استدلال‌های وکلا صحبت می‌کند. یافته‌های این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که گفتمان‌نماها نه تنها ساختار گفتمان را شکل می‌دهند، بلکه رابطه قدرت و موضع‌گیری گفتاری را نیز مدیریت می‌کنند.

هیل (1999) در تحلیل پیکره‌ای خود از دادگاه‌های ایالات متحده نشان می‌دهد که گفتمان‌نمایی همچون *you see* و *well* در بازجویی متقابل^۲ کاربرد بیشتری دارند و اغلب برای مقدمه‌چینی سوالات چالشی یا جهت‌دار استفاده می‌شوند. این واژه‌ها در عمل نقش ابزاری برای کاهش صراحت، القای تردید یا تنظیم لحن انتقادی دارند. در پژوهشی دیگر، **جانسن** (2002) کاربرد *so* را در موقعیت‌های رسمی نظیر دادگاه، در قالب «بازفرمول‌بندی پرسش‌های استنتاجی»^۳ تحلیل کرده است. او نشان می‌دهد که قضات یا وکلا از این ساختار برای القای غیرمستقیم نتیجه‌گیری‌های خود به مخاطب استفاده می‌کنند به‌گونه‌ای که پرسش‌های ظاهراً بی‌طرفانه، مخاطب را وادار به

¹ Cotterill

² cross-examination

³ reformulative inferential questions

اعتراف، دفاع یا پذیرش پیش‌فرض‌های قضایی می‌نمایند. مطالعات **تکاچکوا** (2015, 2010) نیز، نشان داده‌اند که در دادگاه‌های بریتانیا، قضات هنگام گفتگو با مشارکان عادی (بدون وکیل یا مشاور حقوقی)،^۱ از گفتمان‌نماها به‌ویژه *well* برای نرم‌سازی لحن، کاهش فاصله نهادی و هدایت روند تعامل استفاده می‌کنند. این کاربرد، ضمن حفظ اقتدار قضایی، به درک بهتر مخاطب غیرمتخصص نیز کمک می‌کند. **کارانزا** (2004) در دادگاه‌های آرژانتین این پدیده را «صدای زیست-جهان»^۲ می‌نامد مفهومی که اشاره دارد به ورود عناصر زبان محاوره‌ای در گفتمان رسمی دادگاه. از دیدگاه او، حضور گفتمان‌نمایی نظیر *so* و *you know* یا هر نوع گفتمان‌نمای دیگر بازتابی از تلاش مشارکان برای خلق فضایی تعاملی‌تر و قابل‌فهم‌تر است. در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که گفتمان‌نماها در بستر دادگاه نه تنها بازتاب‌دهنده ساختار زبان، بلکه نمایانگر پویایی‌های قدرت، نقش‌های نهادی و راهبردهای تعاملی نیز هستند. استفاده از این عناصر در موقعیت‌های رسمی نشان‌دهنده‌ی آن است که تحلیل آن‌ها فراتر از سطح زبانی صرف بوده و نیازمند بررسی‌های چندسطحی و بافت‌محور است.

۴. روش‌شناسی و چارچوب نظری

در این پژوهش، رویکرد روش‌شناختی تلفیقی، متشکل از تحلیل پیکره‌ای و تحلیل کاربردشناختی گفتمان، برای بررسی نقش سه گفتمان‌نمای «یعنی»، «مگر» و «پس» در تعاملات دادگاهی فارسی‌زبان به کار گرفته شده است. با رویکردی کیفی و با اتکا به ابزارهای پیکره‌ای به‌منظور درک عمیق‌تر از نحوه توزیع، بافت وقوع و کارکردهای زبانی-حقوقی این سه عنصر زبانی در بافت نهادی دادگاه پرداخته شده است. پیکره پژوهش شامل ۹۹۰۴۰ واژه از گفتارهای طبیعی و ثبت‌شده در دادگاه‌های رسمی شهرستان دورود در استان لرستان است. این دادگاه‌ها شامل سه حوزه حقوقی، کیفری و خانواده هستند. داده‌ها در فاصله زمانی دی ۱۴۰۱ تا خرداد ۱۴۰۲، با حضور میدانی نگارندگان (به عنوان مشاهده‌گر فاقد مشارکت)^۳ در جلسات دادرسی، دریافت مجوزهای رسمی، و سپس ثبت دقیق نوبت‌های گفتاری با رعایت اصول اخلاق پژوهش و حفظ محرمانگی مشارکان گردآوری شده‌اند. نوبت‌های گفتاری در مرحله بعدی به‌صورت دقیق پیاده‌سازی شدند. ساختار پاره‌گفتارها و اطلاعات فراداده‌ای از جمله نقش مشارک (قاضی، وکیل، شاکی، متهم، شاهد)، نوع پرونده، و مرحله دادرسی در کدگذاری‌ها لحاظ گردید. جدول (۱) اطلاعات کلی پیکره را نمایش می‌دهد.

جدول ۱- اطلاعات کلی پیکره پژوهش

Table 1- General Information of the Research Corpus

دادگاه	نوع واژه ^۴	نمونه واژه ^۵	تعداد پرونده	تعداد پاره گفتار ^۶
حقوقی	۳۵۱۶	۳۲۳۱۵	۳۴	۳۰۴۲
کیفری	۴۳۸۸	۳۵۴۳۳	۵۰	۳۱۳۴
خانواده	۳۳۹۸	۳۱۲۹۲	۲۶	۲۴۵۵
کل پیکره	۷۰۵۲	۹۹۰۴۰	۱۱۰	۸۶۳۱

برای تحلیل فراوانی و مکان وقوع گفتمان‌نماها، از نرم‌افزار انتکانک^۷ (نسخه ۴,۳,۴) به‌عنوان ابزار پیکره‌کاوی استفاده شد. این نرم‌افزار با قابلیت‌هایی نظیر جستجوی کلمه کلیدی (KWIC)، استخراج خوشه‌های واژگانی، و تحلیل فراوانی واژگان، امکان بررسی کمی دقیق

¹ litigants in person

² voice of the lifeworld

³ non-participant observer

^۴ هر نوبت صحبت مشارکان یک پاره گفتار (utterance) در نظر گرفته شده است که می‌تواند در بردارنده تعداد مختلفی جمله باشد.

⁵ token

⁶ type

⁷ Antconc

کاربرد گفتمان‌نماهای «یعنی»، «مگر» و «پس» را در پیکره گفتارهای دادگاهی فراهم ساخت. ابتدا واژه‌های هدف به صورت موردی در کل پیکره جستجو شدند و نتایج در قالب خطوط هم‌زمان^۱ استخراج گردید.

در مرحله‌ی بعد، با بررسی دستی خطوط حاصل، جایگاه هر گفتمان‌نما در ساختار جمله و نقش گوینده (مشارک حقوقی یا عادی)، و نوع دادگاه ثبت شد. ترکیب تحلیل نرم‌افزاری و کدگذاری دستی، امکان تحلیل دقیق‌تر بافت و وقوع گفتمان‌نماها و تعیین ارتباط آن‌ها با نوع کنش گفتمانی و نقش نهادی مشارکان را فراهم ساخت. در سطح کیفی، از چارچوب دو سطحی تحلیل نقش‌های گفتمانی-نهادی پیشنهادشده توسط تراچکوا (2015) بهره گرفته شد. این چارچوب دو سطح کاربردی را برای تحلیل گفتمان‌نماها مشخص می‌کند: در سطح اول، نقش حقوقی (یا نهادی) گوینده (برای مثال، قاضی به عنوان مقام دارای اقتدار) و نحوه استفاده از گفتمان‌نما برای اعمال نقش یا مدیریت موقعیت بررسی می‌شود در سطح دوم، کاربردشناسی گفتمان‌نما در تعامل دادگاهی تحلیل می‌شود، نظیر نقش انتقالی، تفسیرگر، چالشی یا اقناعی در قالب گفتار. تحلیل بافتی نوبت‌های گفتار با این چارچوب، امکان شناسایی دقیق کارکردهای گفتمانی «یعنی»، «مگر» و «پس» را فراهم کرد. همچنین برای طبقه‌بندی کارکردهای زبانی این گفتمان‌نماها، از مطالعات پیشین در حوزه تحلیل گفتمان (Fraser, 1999; Carranza, 2000; Johnson, 2002; Cuenca & Marín, 2009) بهره گرفته شد.

در تهیه پیکره تلاش شد تا اصول سه‌گانه نمونه‌گی،^۲ تعادل^۳ و نمایندگی^۴ (Nelson, 2010; McEnery et al. 2006) رعایت شوند.^۵ پیکره پژوهش شامل تعاملات دادگاهی است که با دقت ثبت و رونویسی شده‌اند. نمایندگی با انتخاب پرونده‌های قضایی از حوزه‌های مختلف حقوقی، کیفری و خانواده تضمین شد و توازن پیکره نیز با در نظر گرفتن تعداد واژه‌ها در هر حوزه رعایت گردید. علاوه بر این، به منظور حفظ دقت علمی، تمامی داده‌ها از نظر صحت و انسجام بازبینی شدند. رویکرد زبان‌شناسی پیکره‌ای به دلیل مزایای متعدد در تحلیل موضوعات نوین و بین‌رشته‌ای مانند تحلیل گفتمان در دادگاه‌ها انتخاب گردید. این رویکرد امکان استخراج ویژگی‌های واژگانی از متون، دسته‌بندی کمی داده‌ها، و شناسایی الگوهای منظم برای تحلیل نقش ویژگی‌های زبانی در اهداف ارتباطی خاص را فراهم می‌کند (Thornbury, 2010; McEnery et al. 2006)؛ علاوه بر این، با ارائه پایه‌ای عینی برای تحلیل‌ها، به کاهش سوگیری‌های ذهنی و استنتاج‌های گزینشی که ممکن است در تحلیل‌های کاربردشناختی و گفتمانی رخ دهد، کمک می‌کند (McEnery and Wilson, 2001). به منظور افزایش اعتبار و تعمیم‌پذیری نتایج، اصول در طراحی پیکره رعایت شد.

۵. بحث و بررسی یافته‌ها

در بخش پیش‌رو به تحلیل نقش و کارکرد سه گفتمان‌نمای «یعنی»، «مگر» و «پس» در گفتمان حقوقی ایران می‌پردازیم. این بررسی بر مبنای داده‌های استخراج‌شده از سه نوع دادگاه کیفری، حقوقی و خانواده صورت می‌گیرد و هدف آن، روشن ساختن نقش این گفتمان‌نماها در تنظیم ساختار تعاملات قضایی، هدایت کنش‌های گفتاری و بازنمایی روابط قدرت و استدلال در چارچوب موقعیت‌های حقوقی متنوع است. انتخاب این گفتمان‌نماها به دلیل فراوانی، تنوع معنایی و انعطاف‌پذیری آن‌ها در سطوح مختلف گفتمان می‌باشد.

۵.۱. «پس» در گفتمان دادگاه

گفتمان‌نمای «پس» یکی از عناصر زبانی است که در تعاملات دادگاهی، فراوان مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این بخش، با تکیه بر داده‌های گفتاری دادگاه، به تحلیل کاربردهای آن در گفتار مشارکان حقوقی و عادی می‌پردازیم. هدف، شناسایی جایگاه ساختاری و کارکرد گفتمانی این گفتمان‌نما در تعاملات رسمی است.

¹ concordance lines

² sample

³ balance

⁴ representativeness

^۵ نمونه‌گی به انتخاب داده‌هایی اطلاق می‌شود که ویژگی‌های معمول گفتمان مورد نظر را بازتاب دهند؛ تعادل به توزیع متوازن انواع متن‌ها در پیکره اشاره دارد؛ و نمایندگی به میزان

بازنمایی واقع‌گرایانه پیکره از جامعه زبانی هدف مربوط می‌شود (McEnery et al., 2006; Nelson, 2010).

جدول ۲- فراوانی هنجار شده گفتمان‌نمای «پس» به تفکیک دادگاه و نوع مشارک در هر ۱۰۰۰ واژه**Table 2- Normalized Frequency of the Discourse Marker "مگر" by Court and Participant Type per 1,000 Words**

دادگاه	مشارک عادی	مشارک حقوقی
حقوقی	۰/۴۶	۰/۸۰
خانواده	۰/۵۱	۰/۴۷
کیفری	۰/۱۹	۱/۶

در جدول (۲) میزان وقوع «پس» در واژه‌های تولید شده بوسیله مشارکان سه دادگاه مشخص شده است. تحلیل داده‌های آماری نشان می‌دهد که میزان و نحوه‌ی استفاده از این عنصر با نوع دادگاه و نقش نهادی مشارکان (عادی یا حقوقی) در ارتباط است. بالاترین فراوانی کاربرد «پس» به مشارکان حقوقی در دادگاه کیفری اختصاص دارد (۱,۶ مورد در هر هزار واژه). این میزان بالا را می‌توان به نقش استدلالی و چالشی قضات در فضای کیفری نسبت داد، جایی که آن‌ها با استفاده از «پس» به القای نتیجه‌گیری ضمنی، آزمودن تناقض‌های گفتار متهم و هدایت استنتاج‌ها می‌پردازند (Johnson, 2002). در مقابل، مشارکان عادی در همین دادگاه پایین‌ترین میزان استفاده را دارند (۰,۱۹ در هزار واژه)، که گویای موقعیت تدافعی و محدودیت کنشی آن‌ها در تعاملات رسمی و اقتدارمحور این فضا است. در دادگاه‌های حقوقی نیز اختلاف قابل توجهی میان مشارکان حقوقی (۰,۸) و عادی (۰,۴۶) مشاهده می‌شود. در این دادگاه‌ها، «پس» بیشتر در خدمت ساختاربندی گفتگو و طرح پرسش‌های منطقی یا بازفرمول‌بندی ادعاهاست. مشارکان عادی در این بافت فعال‌تر از دادگاه کیفری‌اند، اما همچنان در موقعیت کم‌رنگ‌تری قرار دارند. در دادگاه خانواده، توزیع کاربرد متعادل‌تر است: مشارکان عادی با فراوانی ۰,۵۱ و مشارکان حقوقی با ۰,۴۷، تقریباً سهم برابری دارند. این توازن را می‌توان به فضای کم‌تر رسمی، تعاملی‌تر و بینافردی‌تر دادگاه خانواده نسبت داد، جایی که افراد غیرحرفه‌ای اغلب با روایت‌های احساسی و شخصی در گفتگو مشارکت می‌کنند (Tkačuková, 2015).

جدول ۳- نسبت کاربرد «پس» در ساختار پرسشی به کل کاربردهای «پس» در گفتمان دادگاه**Table 3- The relative frequency of "پس" in interrogative structures compared to its total occurrences in courtroom discourse**

دادگاه	مشارک عادی	مشارک حقوقی
حقوقی	۵۳/۳۳	۱۰۰
خانواده	۵۰	۸۶٪
کیفری	۱۴/۲	۹۸

جدول (۳) میزان وقوع پس را در ساختارهای پرسشی نسبت به کل ساختارهای حاوی پس بر مبنای درصد نشان می‌دهد. از منظر ساختار نحوی، جدول (۳) نشان می‌دهد که گفتمان‌نمای «پس» در گفتار مشارکان حقوقی تقریباً همواره در قالب جمله پرسشی به کار می‌رود. در دادگاه‌های حقوقی و کیفری، ۱۰۰٪ و ۹۸٪ از موارد کاربرد «پس» توسط مشارکان حقوقی، به صورت پرسشی و غالباً با هدف استنتاج، چالش یا پاسخ‌های طرف مقابل، یا بازخوانی گفتار وی استفاده شده‌اند. در مقابل، مشارکان عادی در دادگاه کیفری تنها در ۱۴,۲٪ از موارد، «پس» را در ساختار پرسشی به کار برده و بیشتر در قالب جملات خبری یا روایی از آن استفاده کرده‌اند. این الگو نیز بازتاب موقعیت پایین‌تر و محدودیت زبانی این گروه در محیطی است که زبان ابزار قدرت است. در دادگاه خانواده، مشارکان عادی به میزان بیشتری از ساختار پرسشی بهره برده‌اند (۵۰٪)، که با نقش فعال‌تر آن‌ها در این فضا سازگار است. در این دادگاه، مشارکان حقوقی نیز در ۸۶٪ از کاربردهای «پس»، از آن در قالب جمله پرسشی بهره گرفته که نشان از تداوم نقش تحلیلی قضات دارد هرچند لحن پرسش‌ها در این فضا

ممکن است نرم‌تر و تعامل‌محورتر باشد (Tkačuková, 2015). در مجموع، تلفیق دو جدول مورد بحث نشان می‌دهد که «پس» در گفتمان دادگاهی بیشتر ابزاری برای اعمال کنترل، ساختاربندی استدلال و بازنمایی جایگاه نهادی گوینده است. تفاوت در میزان و نوع کاربرد آن، بازتابی از روابط قدرت، نقش اجتماعی مشارکان و هدف گفتار در هریک از دادگاه‌هاست.

به طور کلی، یافته‌ها موید آن است که گفتمان‌نمای «پس» در بافت دادگاهی دارای کارکردهایی متنوع است که هر یک از مشارکان، اعم از حقوقی یا عادی، با توجه به موقعیت ارتباطی خود از آن بهره می‌گیرند. همان‌گونه که جانسن (2002) نیز مطرح می‌کند، گفتمان‌نمای «پس/so» در موقعیت‌های رسمی واجد نقش‌هایی گوناگون از جمله نقش‌های انتقالی،^۱ استنتاجی،^۲ چالشی^۳ و حمایتی^۴ است و بسته به هدف گوینده، می‌تواند در جهت هدایت جریان گفت‌وگو یا ساختاربندی معنا به کار رود.

(۱) الف. مشکن:^۵ به فاطمه زهرا قس/ من دست به صورت این خانم نزد. من این خانوم رو نزد.

ب. بس: صدمات این خانم پس ناشی از چیه اگه نزدیکش؟^۶

(۲) الف. مشکن: صدمات/خدا شاهده قس/ من اصلا دست و صورت این خانم نزد..... آقای قاضی اینا ما بیست و هشتم دعوامون

بوده درسته خوب در صورتی که؟^۷

ب. بس: پس قبول داری دعوایی بوده؟

مشکن: دعوایی بوده من میگم نبوده خانم وارد مغازه من شده ما رو زده ما دعوا نکردیم.

مثال (۱) بخشی از تعامل میان مشارک حقوقی و مشارک عادی را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، قاضی اغلب با قرار دادن گفتمان‌نمای «پس» در جایگاه آغازین پرسش‌های خود از آن بهره می‌گیرد.^۸ این گفتمان‌نما بلافاصله پس از بیان انکار ضرب و جرح از سوی متهم و با استناد ضمنی به شواهد پزشکی و عینی مطرح می‌شود. «پس» نقش یک نتیجه‌گیری صوری و استنتاجی را ایفا می‌کند که حاصل مقدمات پیش گفته (اظهار متهم به همراه گزارش پزشکی قانونی) می‌باشد. قاضی از ادعای متهم (من دست به صورت خانم نزد) نتیجه‌گیری ضمنی می‌کند و با استفاده از «پس» پرسشی را مطرح می‌کند که بر یک پیش‌فرض منطقی استوار است: «اگر نزدی، پس این صدمات از کجا آمده؟». در واقع، «پس» در این پاره گفتار به عنوان ابزار هدایت استنتاج عمل می‌کند. همان‌طور که جانسن (2002) نیز در کاربرد این گونه پرسش‌ها در مورد مصاحبه‌های پلیسی توضیح می‌دهد، این نوع «پس» سؤالی را مطرح می‌کند که در ظاهر به دنبال توضیح است، اما در باطن فشار استدلالی شدیدی بر مخاطب وارد می‌کند. در اینجا نیز، قاضی با کاربرست «پس» عملاً صداقت متهم را زیر سؤال می‌برد و انتظار دارد او پاسخ قانع‌کننده‌ای برای تناقض موجود ارائه دهد.

در جمله (۲)، نیز «پس» در ابتدای پرسش آمده و قاضی بر اساس گفته‌های قبلی متهم (که در آن به جزئیاتی درباره ورود طرف مقابل به مغازه و برخورد فیزیکی اشاره کرده، برداشت خود از اظهارات متهم را در قالب یک نتیجه‌گیری بیان می‌کند و از او انتظار دارد این نتیجه را تأیید نماید. در واقع، در این موقعیت بازجو از راهبرد بازساخت^۹ بهره می‌جوید. در این شیوه او بر اساس گفته‌های پیشین مخاطب دست به جمع‌بندی یا نتیجه‌گیری می‌زند تا از این رهیافت مجدداً تأیید مخاطب را دریافت کند. نجفی و همکاران (۱۴۰۳)، بازساخت را یکی از راهبردهای نسبتاً پرکاربرد در گفتمان بازجویی می‌دانند و چنین بیان می‌دارند که پرسش‌های بازساخت شده در گفتمان بازجویی عمدتاً با گفتمان‌نماهای «پس» و «یعنی» شروع می‌شوند. در مثال‌های (۱) و (۲)، قاضی از «پس» برای اعمال فشار استفاده می‌کند تا متهم را در موقعیتی

^۱ organisational

^۲ Inferential

^۳ Challenging

^۴ Supportive

^۵ علائم اختصاری استفاده شده در پژوهش حاضر بدین شرح است: بس: بازپرس، شکد: شاکی (با جنسیت) مرد، شکن: شاکی (با جنسیت) زن، قض: قاضی، مشکد: متشاکی عنه مرد،

مشکن: متشاکی عنه زن، خهد: خواهان مرد، خهن: خواهان زن، خند: خوانده مرد، خنن: خوانده زن، واد: وکیل خواهان مرد، قاضی: شهن: شاهد زن، شهد: شاهد مرد.

^۶ در پژوهش حاضر تمامی ساخت‌های مورد بحث به صورت خمیده (ایتالیک) مشخص شده‌اند.

^۷ نشانه قطع کلام است.

^۸ در پژوهش‌ها از این نوع پرسش‌ها با عبارت پرسش‌های پس-آغاز (so-prefaced question) نام برده می‌شود.

^۹ reformulation

قرار دهد که نتواند از پذیرش یک گزاره کلی (وقوع دعوا) بگریزد حتی اگر هنوز بر سر جزئیات آن اختلاف باشد. در هر دو مثال، گفتمان‌نمای «پس» از سطح صرفاً زبانی فراتر رفته، به ابزاری برای کنترل گفتمان، هدایت روایت، و مدیریت رابطه قدرت در دادگاه تبدیل می‌شود.

(۳) الف. خهد: خب، این یک کلامش راست می‌گه. گفتیم آقا ما وام رو نمی‌تونیم موقعی که شد ادوات (کشاورزی) تمام کنیم، گفتی طلاهام رو فروختم، گفتیم پول طلاها رو به نرخ روز میدیم. تو وام رو گرفتی، گرفتی وسیله‌ها هم فروختی به ما چه ربطی داره. ب. خنن: پس پول طلاهام کجا رفت؟

پ. خهد: پول طلاها رو دادی پیش پرداخت وام.

مثال (۳)، بخشی از گفت‌وگو یا به زبانی دقیق‌تر مجادله بین خواهان و خوانده در یک پرونده حقوقی است. در جمله (۳ب)، مشارک عادی پرسش خود را از مشارک عادی دیگر با کاربرد «پس» در جایگاه نخست جمله آغاز می‌کند. با توجه به بافت پیشین، جمله پیش‌فرضی را در بر دارد: «پولی وجود داشته» یا «قولی برای بازگشت آن داده شده»، و اکنون گوینده به بخش جدیدی از موضوع ورود می‌کند که آن را پیگیری و برجسته می‌سازد. در این موقعیت، «پس» نقش انتقالی^۱ (Johnson, 2002) دارد؛ یعنی به شنونده این پیام را می‌دهد که اکنون قرار است بخش جدیدی از روایت یا گفت‌وگو شروع شود. به عبارت دقیق‌تر، نقش سازمان‌دهی گفتمان را ایفا می‌کند و نه تنها موجب انسجام گفتمانی می‌شود، بلکه به گوینده اجازه می‌دهد با انتقال نرم موضوع، مسیر گفت‌وگو را به سمتی که برای او مهم‌تر است هدایت کند، بی‌آن‌که در ظاهر تقابلی شدید یا چالشی آشکار ایجاد شود. در نتیجه، در این نوع استفاده، «پس» در نقش گفتمان‌نمای انتقالی، به‌ویژه در گفتمان حقوقی، عاملی است برای: (۱) شروع مرحله جدید از گفت‌وگو، (۲) تمرکز بر یک گزاره یا درخواست تازه، برجسته‌سازی بخشی از روایت بدون قطع ناگهانی جریان پیشین.

(۴) الف. قاضی: شما که گفتی یه بار بیشتر تو پارک اینو ندیدی.

ب. مشکد: می‌گم دیگه فقط یه بار تو پارک دیدمش. این مسیج‌ها بوده یه چندبار ...

پ. مشکن: تو که از اولش دروغ می‌گی پس تا آخرشم دروغ می‌گی.

در جمله (۴پ)، «پس» در میانه‌ی جمله و بین دو گزاره‌ی مرتبط قرار گرفته و دارای دو کارکرد استنتاجی و تقابلی / مواجهه‌ای^۲ است. «پس» به‌عنوان ابزار نتیجه‌گیری از پیش‌فرضی ضمنی عمل می‌کند: «اگر اول دروغ گفتی، ادامه هم دروغ است». این نوع نتیجه‌گیری فاقد بررسی مستقل هر ادعاست و بیشتر در خدمت ارائه‌ی روایت شخصی و تقویت اعتبار گفتار گوینده است. در کارکرد تقابلی نیز به‌طور ضمنی اتهام کلی به دروغ‌گویی وارد می‌کند. این ساختار در بافت دادگاه، به‌ویژه از سوی مشارک عادی، نوعی دفاع زبانی هیجانی^۳ است که تلاش دارد با زدن برجسب کلی، گفته‌های طرف مقابل را بی‌اعتبار کند و روایت جایگزین خود را معتبر جلوه دهد و در عین حال گفتمان طرف مقابل را تضعیف کند، بی‌آن‌که به بررسی منطقی مستدل بپردازد. این نوع استفاده از «پس» همان چیزی است که در برخی پژوهش‌ها (Carranza, 2004; Tkačuková, 2015)؛ در مطالعات به‌عنوان کارکرد گفتمان‌ساز در روایت‌های هیجانی مشارکان غیرحرفه‌ای شناخته می‌شود. مشارکان عادی معمولاً از گفتمان‌نمایی چون «پس» برای ساختاردهی سریع، نتیجه‌گیری فوری و ایجاد انسجام ظاهری در روایت دفاعی استفاده می‌کنند. این کاربرد، بازتابی از تلاش مشارک غیرحرفه‌ای برای یافتن جایگاه در گفتمان رسمی و قدرت‌محور دادگاه است. در جدول (۴)، برخی از کاردهای مهم حقوقی و زبانی گفتمان‌نمای «پس» در گفتمان دادگاه نمایش داده شده است.

¹ Topic shift

² Confrontational

³ emotional

جدول ۴- کارکردهای زبانی و حقوقی «پس» در دادگاه

Table 4- Linguistic and Legal Functions of "پس" in the Courtroom

نوع مشارک	کارکرد زبانی	کارکرد حقوقی / گفتمانی	مثال از داده‌ها
حقوقی	استنتاجی - نتیجه‌گیرانه	افشای تناقض در پاسخ / فشار برای اعتراف	پس بالاخره خریداری کردی؟
حقوقی	استنتاجی - چالشی	برجسته‌سازی تناقض گفتار / القای بی‌صدافتی	پس چرا توی ضابعتی تو دستگیر شد؟
حقوقی	استنتاجی - چالشی	پرسش پیش‌فرض‌دار با هدف سنجش صحت اظهارات	پس چرا امروز توی کلانتری گفتی مواد متعلق به ع.م هست؟
حقوقی	بازگشت به موضوع	استمرار گفتمان پس از مکث یا وقفه	پس، تا اینجا گفتی دخالتی نداشتی.
عادی	استنتاجی - اعتراضی	دفاعیه غیرمستقیم / اعتراض به تناقض در مدارک	آقای قاضی معذرت می‌خواهم پس این قولنامه را کی آورده اینجا؟
عادی	پرسشی - چالشی	انتقاد ضمنی / زیر سؤال بردن روند رسیدگی	پس آقای قاضی الان که وام مسکن به اسمش هست چی؟
عادی	احساسی - تأکیدی	تقویت پیام ارزشی/اخلاقی از موضع عاطفی	نگاه این مادر، چه جوری دلشون میاد پس این بهشتی که می‌گن زیر پای مادری؟

۲.۵. «مگر» در گفتمان دادگاه

بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که «مگر» برخلاف گفتمان‌نمایی چون «پس» و «یعنی»، بیش از آنکه ابزاری تحلیلی باشد، نقشی هیجانی، طعنه‌آمیز و گاه اعتراضی ایفا می‌کند به‌ویژه در گفتار مشارکان عادی که در موقعیت دفاعی یا روایی قرار دارند. در مقابل، مشارکان حقوقی این گفتمان‌نما را غالباً در ساختارهای پرسشی استنتاجی و چالشی به کار می‌برند.

جدول ۵- فراوانی هنجار شده گفتمان‌نمای «مگر» به تفکیک دادگاه و نوع مشارک در هر ۱۰۰۰ واژه

Table 5- Normalized Frequency of the Discourse Marker "مگر" by Court and Participant Type per 1,000 Words

دادگاه	مشارک عادی	مشارک حقوقی
حقوقی	۰/۵۲	۰/۱۵
خانواده	۰/۷	۰/۹
کیفری	۰/۳	۰/۹

طبق جدول (۵)، مشارکان عادی در دادگاه حقوقی (۰/۵۲) در هزار واژه) بیشترین میزان استفاده از «مگر» را در میان تمام موقعیت‌ها دارند. این در حالی است که مشارکان حقوقی در همین دادگاه فقط ۰/۱۵ بار از آن استفاده کرده‌اند. این تفاوت بارز نشان می‌دهد که «مگر» در این فضا بیشتر به‌عنوان ابزاری برای اعتراض غیرمستقیم، یادآوری تعهدات، یا نفی اتهام‌ها از سوی افراد غیرحقوقی به کار رفته است. در دادگاه خانواده، فاصله بین دو نوع مشارک کمتر است: مشارکان عادی (۰/۷) و حقوقی (۰/۹) فراوانی نزدیکی دارند. این تعادل نشان می‌دهد که فضای خانواده تعاملی‌تر و عاطفی‌تر است و گفتمان‌نمای «مگر» نه تنها در خدمت استدلال، بلکه برای بیان نارضایتی، جلب همدلی یا مقابله با روایت طرف مقابل استفاده می‌شود. در دادگاه کیفری، الگو معکوس می‌شود. مشارکان حقوقی (۰/۹) بیش از مشارکان عادی (۰/۳) از «مگر» استفاده کرده‌اند. این به ساختار رسمی‌تر و بازجویی‌محور این دادگاه بازمی‌گردد، جایی که «مگر» ابزاری برای افشای تناقض، آزمودن صحت اظهارات و فشار استنتاجی بر متهم است.

جدول ۶- نسبت کاربرد «مگر» در ساختار پرسشی به کل کاربردهای «مگر» در گفتمان دادگاه

Table 6- The relative frequency of "مگر" in interrogative structures compared to its total occurrences in courtroom discourse

دادگاه	مشارک عادی	مشارک حقوقی
حقوقی	۱۰	۱۰۰

^۱ کاربرد صفر «مگر» در کلام مشارکان عادی نمایانگر آن است که این مشارکان مگر را نه در قالب ساختار پرسشی (پاسخ طلب)، بلکه در قالب استهزاء انکاری مطرح کرده‌اند.

خانواده	۱۳/۶	۹۳/۵
کیفری	۰	۱۰۰

بر مبنای جدول (۶)، تحلیل ساختار نحوی گفتمان‌نمای «مگر» نشان می‌دهد که مشارکان حقوقی همواره «مگر» را در قالب پرسش واقعی به کار می‌برند. در سه نوع دادگاه، حدود ۱۰۰٪ از کاربردهای «مگر» توسط مشارکان حقوقی، ساختار پرسشی دارند (جز دو مورد استثنایی در دادگاه خانواده). این پرسش‌ها معمولاً پیش‌فرض‌دار و تحلیلی هستند، نظیر «مگر شما قرارداد را امضا نکرده‌اید؟» که هدف آن روشن‌سازی، تقویت اقتدار گوینده یا ایجاد فشار روانی بر شنونده است (Heritage, 2002; Johnson, 2002). در مقابل، کاربرد «مگر» توسط مشارکان عادی عمدتاً به شکل استفهام انکاری یا بی‌نیاز از پاسخ است. ساختارهایی مانند «مگر من نگفتم؟» یا «مگر من دروغ می‌گویم» بیانگر اعتراض، خشم یا بی‌عدالتی ادراک شده هستند و بیشتر جنبه عاطفی دارند تا منطقی. تنها در چند مورد محدود (۲۱٫۶٪ در دادگاه خانواده)، مشارکان عادی از «مگر» در قالب پرسش واقعی بهره برده‌اند، که آن‌هم در فضای تعاملی‌تر خانواده رخ داده است. حتی در دو مورد که مشارکان حقوقی در دادگاه خانواده از «مگر» به شکل غیرپرسشی استفاده کرده‌اند: «مگر قانون‌شکنی کنم» در مثال (۵ب)، «مگر» همچنان نقش کنترلی و طنزآمیز برای تثبیت اقتدار حقوقی قاضی داشته است.

(۵) الف. خن: اگر شما هوای خانم‌ها را داشته باشید مطمئناً قانون عوض میشه.

ب. قاضی: مگر قانون شکنی کنم.

تحلیل تلفیقی فراوانی و ساختار نحوی «مگر» نشان می‌دهد که این عنصر زبانی در گفتار دادگاهی، برخلاف گفتمان‌نماهای تحلیلی مانند «پس» یا «یعنی»، بیشتر به عنوان ابزار اعتراض، چالش غیرمستقیم، یا تأکید هیجانی از سوی مشارکان عادی و به عنوان ابزار پرسش تحلیلی و فشار گفتاری از سوی مشارکان حقوقی به کار می‌رود. نوع و ساختار کاربرد «مگر» به وضوح تحت تأثیر نقش نهادی گوینده، سطح رسمی بودن دادگاه، و هدف گفتمان (استدلالی یا دفاعی) است.

(۶) خهد: خب من برای تو گرفتم پول رو، مگه نگرفتم؟ مگه ادعا نمی کنی میگی پول امیری رو من رفتم دادم بهش، خب تو حرف خودت رو ثابت کن.

در نمونه گفتاری (۶)، مشارک عادی از گفتمان‌نمای «مگه» دو بار به طور پیاپی و به شکل پرسشی استفاده کرده است: «مگه نگرفتم؟»، «مگه ادعا نمی کنی...؟». هر دو پاره گفتار در ظاهر، ساختار پرسشی دارند، اما در عمل، پاسخ‌طلب^۱ نیستند و در گروه استفهام‌های انکاری جای می‌گیرند. از منظر زبانی-گفتمانی، «مگه» در این بافت کارکردی تأکیدی، طعن‌آمیز و تقابلی دارد. گوینده با تکرار این گفتمان‌نما، نه برای کسب اطلاعات، بلکه برای به چالش کشیدن روایت طرف مقابل و تأکید بر درستی روایت خود تلاش می‌کند. این رویکرد، انسجام احساسی و استنادی سخن او را تقویت کرده و از نظر بلاغی، کاربردی مؤثر برای تثبیت جایگاه گفتاری‌اش فراهم می‌آورد. از منظر حقوقی، این کاربرد در خدمت یک راهبرد دفاعی است که در آن، مشارک تلاش می‌کند خود را از اتهام یا ادعای مالی تبرئه کرده و بار اثبات را به طرف مقابل بازگرداند. ساختار زبانی شبه‌رسمی و احساسی او که با زبان حقوقی فنی در تقابل است شکلی از استناد فردی است که به گوینده اجازه می‌دهد در غیاب وکیل یا ابزار قانونی، به اعتبار روایی سخن خود تکیه کند. چنین کاربردی، بر اساس تحلیل‌های هریتیج (2002) و گیبز (2003) یکی از ابزارهای گفتمانی مهم مشارکان غیرحرفه‌ای برای مقاومت در برابر قدرت نهادی دادگاه تلقی می‌شود.

(۷) خهن: این آقا به من میگه: امشب نمی‌خوای بیای شبه، فردا بعد از ظهر بیا. مگه می‌شه یه زن شب بدون اجازه شوهرش بره بخوابه یه جای دیگه، حتی خونه پدرش؟

در مثال (۷)، مشارک عادی جمله‌ای را بیان می‌کند که به ظاهر پرسشی است اما در عمل، این گونه نیست، بلکه نوعی استفهام انکاری با بار ارزشی و فرهنگی است: «مگه می‌شه یه زن شب بدون اجازه شوهرش بره بخوابه یه جای دیگه؟». از منظر گفتمانی، «مگه» در اینجا

¹ answer seeking

ابزاری است برای ابراز حیرت، نارضایتی، و تأکید بر هنجاری پذیرفته‌شده. این کاربرد، مخاطب (قاضی یا طرف مقابل) را ضمن درگیر کردن در یک فضای ارزشی-اخلاقی به تأیید ضمنی عرف اجتماعی فرا می‌خواند و بدین ترتیب، گوینده را در موضع اخلاقی برتر قرار می‌دهد. از منظر حقوقی، این شکل از «مگه» در دادگاه، نوعی برساخت هنجار اجتماعی در قالب دفاع اخلاقی-فرهنگی به شمار می‌آید. مشارک با ارجاع به یک قاعده نانوشته فرهنگی یا دینی (لزوم اجازه گرفتن زن از شوهر)، تلاش می‌کند تصمیم یا کنش خود را توجیه‌پذیر و مشروع جلوه دهد. به عبارت دیگر، او با بهره‌گیری از هنجارهای اجتماعی غالب، فضای دادگاه را از حالت صرفاً قانونی به قلمرو عرف و ارزش‌های فرهنگی می‌کشاند. این کاربرد به‌ویژه در دادگاه‌های خانواده رایج است، جایی که تحلیل‌های شخصی، اخلاقی، و سنتی در کنار مفاهیم حقوقی وارد گفتمان می‌شوند (Tkačuková, 2015).

(۸) الف. بس: نوشتی فیلم میرسه دسته امیر بفهمه زنش کیه.

ب. مشکد: این خط من نیست.

پ. بس: مگه این خط خودت نیست؟

ت. مشکد: نه خط من نیست به خدا آقای قاضی به قرآن.

در مثال (۸)، بازپرس از گفتمان‌نمای «مگه» برای طرح یک پرسش پیش‌فرض‌دار استفاده می‌کند (پ۸): «مگه این خط خودت نیست؟». از منظر گفتمانی، این نوع پرسش نه برای کسب اطلاعات، بلکه برای تأیید گرفتن از مخاطب مطرح می‌شود. ساختار آن دارای جهت‌دهی معنایی است و پرسشگر فرض را بر درستی گفته‌ی خود گذاشته، به نحوی که پاسخ مثبت را از قبل پیش‌بینی کرده است. چنین پرسشی، مطابق با تحلیل‌های جانسن (2002) در دسته پرسش‌های بازساختی تأییدی^۱ جای می‌گیرد یعنی سوالاتی که گوینده با تکیه بر بخشی از داده‌های موجود، انتظار تأیید ضمنی از مخاطب دارد. از منظر حقوقی، این کاربرد «مگه» در راستای استنطاق هدایت‌شده قرار می‌گیرد. هدف اصلی پرسشگر، واداشتن مخاطب به پذیرش مسئولیت یا اعتراف غیرمستقیم است. بنابراین، «مگه» در این بافت، تنها یک عنصر زبانی نیست، بلکه ابزاری است برای فشار استدلالی و جهت‌دهی به گفتمان. قاضی یا بازپرس، با به کارگیری این ساختار پرسشی، درواقع تلاش می‌کند واقعیت پرونده را از منظر خود بازسازی کرده و مخاطب را در تنگنای تأیید یا تناقض‌گویی قرار دهد. به همین دلیل، می‌توان این جمله را در قالب پرسش استنادی با بار قضایی تحلیل کرد که بخشی از راهبرد بازپرسی در گفتمان حقوقی به شمار می‌رود.

(۹) الف. مشکد: به خدا قس به همین اذان قسم فقط داخل ساختمان خودمون دیگه جای دیگه همه که نگهبان دارند اگر من وسیله ای از اونها ببرم خب میان یقه و میگیرن ازم میگیرن شون .

ب. بس: چه ضایعاتی بودن این ساختمان چه ضایعاتی داره مگه؟

پ. مشکد: تو ساختمون تیرچه‌ها را وقتی می بریم یکی اینقدر اضافه دارند تیرچه‌ها.

در مثال (۹ب)، جمله «این ساختمان چه ضایعاتی داره مگه؟» از سوی مشارک حقوقی با ساختار ظاهراً پرسشی مطرح شده، اما برخلاف کاربرد رایج «مگه» در زبان فارسی که اغلب در قالب استفهام انکاری به کار می‌رود، اینجا پرسش واقعی و پاسخ‌طلب است. «مگه» در این بافت، نقش برجسته‌ساز یا تقویتی دارد و تعجب بازپرس را از تناقض موجود در گفته‌های طرف مقابل، یعنی ادعای وجود ضایعات قابل توجه در یک ساختمان خاص، به‌طور ضمنی منتقل می‌کند. از منظر حقوقی، این نوع استفاده از «مگه» بخشی از راهبرد روشن‌سازی و تشکیک ملایم در گفتمان استنطاقی محسوب می‌شود. بازپرس یا قاضی با طرح این پرسش، سعی دارد از مشارک مقابل اطلاعات دقیق‌تری درباره ارزش یا ماهیت ضایعات به‌دست آورد، یا به شکلی غیرمستقیم، اعتبار گفته او را زیر سؤال ببرد. برخلاف کاربردهای عاطفی یا طعن‌آمیز «مگه» در گفتار غیررسمی، اینجا هدف، راستی‌آزمایی و آماده‌سازی بستر برای نتیجه‌گیری حقوقی است. به عبارت دیگر، این کاربرد «مگه» ابزاری برای کنترل گفتمان و مدیریت اطلاعات در مسیر رسیدگی قضایی است. در جدول (۷)، برخی کارکردهای مهم زبانی و حقوقی گفتمان‌نمای «مگر» در تعاملات دادگاهی مشارکان ارائه شده است.

¹ reformulative confirmation questions

جدول ۷- کارکردهای زبانی و حقوقی «مگر» در دادگاه

Table 7- Linguistic and Legal Functions of "پس" in the Courtroom

نوع مشارک	کارکرد زبانی	کارکرد حقوقی	مثال از داده‌ها
حقوقی	بلاغی - نمایشی (نماینده تعجب یا هشدار)	کنترل گفتمان / توییح غیرمستقیم / احیای نظم حقوقی	مگه میشه تکلیفش مشخص نشه؟
حقوقی	پرسش جهت‌دار و افشاکننده (تحلیلی)	آزمون تناقض، تثبیت مسئولیت	مگه اون شب اونجا نبودی؟ پریشب کجا بودی؟
حقوقی	پرسش چالشی	آشکارسازی تناقض، جهت‌دهی پاسخ	مگه نرفتی اونجا زندگی کردی؟
عادی	طعن آمیز / کنایه‌ای	یادآوری تعهدات، چالش‌گری روایی	مگه شریک نبودیم؟ هرچی فروختی بیا بگو!
عادی	بیانی (تأکیدی)	مشروعیت‌بخشی به روایت یا ابراز احساسات	مگه چیه اینجوری؟ بعد اومدن در و پنجره رو هم بردن!
عادی	گفتمان‌ساز / انسجام‌بخش (در روایت)	اتصال بخش‌های روایت برای افزایش تأثیر یا توجیه منطقی	مگه نکفتی خودت دادی؟ خب پس چرا الان می‌گی نه؟

۲,۵. «یعنی» در گفتمان دادگاه

بررسی داده‌های مربوط به گفتمان‌نمای «یعنی» در دادگاه‌های مختلف نشان می‌دهد که این گفتمان‌نما، ابزاری پرکاربرد در فرایندهای گفتاری حقوقی است، به‌ویژه در بازنمایی روابط معنایی، تفسیر گزاره‌ها، و تحلیل روایت‌ها.

جدول ۸- فراوانی هنجار شده گفتمان‌نما «یعنی» به تفکیک دادگاه و نوع مشارک در هر ۱۰۰۰ واژه

Table 8- Normalized Frequency of the Discourse Marker "یعنی" by Court and Participant Type per 1,000 Words

دادگاه	مشارک عادی	مشارک حقوقی
حقوقی	۰/۶۱	۲/۸
خانواده	۱/۰۵	۱/۶
کیفری	۰/۴۲	۱/۸

جدول (۸) نشان می‌دهد که نخست، در سطح فراوانی کلی، مشارکان حقوقی در هر سه نوع دادگاه، بیشتر از مشارکان عادی از «یعنی» استفاده کرده‌اند. این تفاوت در دادگاه حقوقی بیش از همه برجسته است: مشارکان حقوقی با ۲,۸ مورد در هر هزار واژه در مقابل ۰,۶۱ مورد برای مشارکان عادی. این اغلب دلالت بر بهره‌جستن قاضی از «یعنی» برای بازساخت، تفسیر و روشن‌سازی گزاره‌ها دارد. دادگاه‌های حقوقی که با استدلال‌های قراردادی و مالی سروکار دارند، این نوع گفتمان‌نما نقش سازمان‌دهنده را در هدایت معنا ایفا می‌کند. در دادگاه کیفری نیز این روند تکرار می‌شود، با فراوانی ۱,۸ برای مشارکان حقوقی و ۰,۴۲ برای مشارکان عادی. این اختلاف ناشی از کاربرد «یعنی» برای تحلیل شهادت‌ها و ایجاد چارچوب‌های تردیدآمیز از سوی قاضی یا دادستان است به‌ویژه در بازجویی‌هایی که پرسش‌ها به‌ظاهر تفسیری و در باطن چالشی‌اند (Johnson, 2002). مشارکان عادی در چنین فضاهایی کمتر قادرند از ابزارهای تحلیلی مانند «یعنی» بهره بگیرند. اما در دادگاه خانواده، این شکاف کاهش می‌یابد. مشارکان حقوقی (۱,۶) و مشارکان عادی (۱,۰۵) هر دو به‌طور نسبی از «یعنی» برای تبیین موقعیت خود بهره می‌برند. فضای کمتر رسمی، موضوعات شخصی‌تر (مانند حضانت یا نفقه) و نقش فعال‌تر طرفین در تعامل، باعث افزایش استفاده‌ی تفسیری از «یعنی» در هر دو گروه می‌شود. این یافته با مشاهدات تکاچکوا (2015) درباره مشارکت کنش‌گرانه افراد عادی (غیرحرفه‌ای) در دادگاه‌های خانواده همخوانی دارد.

جدول ۹- نسبت کاربرد «یعنی» در ساختار پرسشی به کل کاربردهای «یعنی» در گفتمان دادگاه

Table 9- The relative frequency of "یعنی" in interrogative structures compared to its total occurrences in courtroom discourse

دادگاه	مشارک عادی	مشارک حقوقی
حقوقی	۰	۵۵/۴
خانواده	۲۱/۲	۷۳
کیفری	۱۳/۳	۸۴/۶

در سطح ساختار نحوی (جدول ۹)، مشخص می‌شود که مشارکان حقوقی نه تنها بیشتر از «یعنی» استفاده می‌کنند، بلکه آن را به‌طور چشمگیرتری در قالب جمله‌های پرسشی به کار می‌برند. در دادگاه حقوقی، ۵۵,۴٪ و در دادگاه کیفری ۸۴,۶٪ از کاربردهای «یعنی» توسط مشارکان حقوقی به شکل پرسشی بوده است. در دادگاه خانواده نیز این رقم ۷۳٪ می‌باشد. این داده‌ها نشان می‌دهد که «یعنی» در گفتار حقوقی، اغلب بخشی از پرسش‌های تحلیلی، بازخوانی‌شده و مبتنی بر پیش‌فرض است که با هدف آزمودن ادعا یا القای استنتاج به کار

می‌رود (Johnson, 2002). در مقابل، مشارکان عادی سهم اندکی از کاربرد «یعنی» در ساختار پرسشی دارند: ۰٪ در دادگاه حقوقی، ۱۳٫۳٪ در کیفری، و فقط ۲٫۲٪ در خانواده. این فاصله، بیانگر تفاوت در مهارت زبانی، جایگاه نهادی و هدف گفتار میان دو گروه مشارک است. افراد غیرحقوقی بیشتر از «یعنی» در قالب جملات تفسیری خبری یا روایی بهره می‌برند، نه پرسشی. تحلیل ترکیبی جدول‌های ۸ و ۹ نشان می‌دهد که «یعنی» در گفتار حقوقی یک گفتمان‌نمای چندمنظوره است که گوینده از آن برای اهداف تفسیری، بازنمایی منطقی، و ساختاربندی معنایی بهره می‌جوید. مشارکان حقوقی، هم از نظر فراوانی و هم ساختار پرسشی، پویاتر و هدفمندتر از این گفتمان‌نما استفاده می‌برند. در مقابل، مشارکان عادی بیشتر از آن برای روایت‌گری یا تبیین شخصی استفاده می‌کنند، و سهم کمتری در استفاده تحلیلی یا پرسشی از آن دارند. این تفاوت‌ها بازتابی از روابط قدرت، نقش نهادی، و سطح دسترسی به منابع زبانی در بافت دادگاهی است.

(۱۰) شکد: آقای قاضی به کلام الله مجید، دو ساله الان یعنی دارم ضایعات جمع می‌کنم واسه زن و بچم، دست کشیدم، توبه کردم،

همه چی.

در مثال (۱۰)، گفتمان‌نمای «یعنی» نقش تفسیرگرانه و تقویتی ایفا می‌کند. گوینده پس از سوگند به «کلام‌الله مجید»، با به‌کارگیری «یعنی» وارد مرحله‌ای از بازتبیین روایت خود می‌شود: «یعنی دارم ضایعات جمع می‌کنم واسه زن و بچم». در اینجا، «یعنی» صرفاً یک ابزار توضیحی نیست، بلکه نشانه‌ای از تلاش گوینده برای مشخص‌تر کردن معنای گفته‌اش و ایجاد پیوند احساسی با مخاطب (قاضی) است. از بُعد حقوقی و تعاملی، «یعنی» در این بافت ابزاری برای جلب همدلی و اعتباربخشی به موضع دفاعی گوینده است. گوینده با توصیف شرایط معیشتی دشوار خود، از «یعنی» برای انتقال ضمنی صداقت و توبه بهره می‌گیرد و بدون ورود به ساختار رسمی استدلال حقوقی، تلاش می‌کند مشروعیت اخلاقی و عاطفی موضعش را تقویت کند. این رویکرد می‌تواند به‌ویژه در فضای دادگاه‌هایی مانند خانواده یا حقوقی، که بُعد انسانی و شخصی روایت‌ها برجسته است، نقشی مؤثر در تأثیرگذاری بر داوری قاضی داشته باشد.

(۱۱) الف. خهن: نه این مال قبل از اینکه بیاد خواستگاری من به من گفته

ب. قض: باشه اونجا نگفته که من زندانی بودم یا نبودم چون که اساس ازدواجتون بر اساس آن نبوده

پ. خهن: خب این یعنی همیشه فریب در ازدواج؟

ت. قض: فریب در ازدواج خب برو اثبات کن برو شکایت کن

در این مثال، مشارک عادی (زوجه) از گفتمان‌نمای «یعنی» (۱۱پ) به عنوان ابزاری برای استنتاج و تفسیر سخنان قاضی استفاده می‌کند. جمله‌ی «خب این یعنی همیشه فریب در ازدواج؟» تلاشی است برای استخراج یک نتیجه‌گیری ضمنی از مقدمه‌ای که قاضی پیش‌تر ارائه داده: اینکه زندانی بودن مرد، نقشی در بنیان ازدواج نداشته است. «یعنی» در اینجا، به عنوان یک گفتمان‌نمای استنتاجی عمل می‌کند یعنی ابزاری زبانی که ارتباط استنتاجی بین گفتار قبلی و استنتاج گوینده را برقرار می‌سازد. به‌کارگیری ساختار پرسشی نیز به این استنتاج رنگ تأییدی و در عین حال چالشی می‌بخشد، چرا که مشارک تلاش می‌کند برداشت خود را به گونه‌ای بیان کند که گویی به‌طور منطقی از سخن قاضی نتیجه شده است. از نظر حقوقی و تعاملی، این استفاده از «یعنی» نشان‌دهنده کنش‌گری زبانی مشارک غیرحقوقی در مقابل اقتدار رسمی است. مشارک (خواهان) تلاش می‌کند تا مفاهیم ضمنی موجود در سخن قاضی را بازخوانی کرده و آن‌ها را به سمت برساختن یک دعوای جدید سوق دهد، در این مورد، ادعای «فریب در ازدواج». درواقع، می‌کوشد با آوردن استدلال غیرمستقیم، قاضی را به پذیرش مقدماتی که پایه‌ی طرح یک دعوی حقوقی است، سوق دهد. این کاربرد از «یعنی» نه تنها تلاشی برای بازتعریف مفاهیم است، بلکه نوعی چالش نرم با تفسیر قاضی از قانون به‌شمار می‌رود. به عبارت دیگر، «یعنی» در این جمله هم ابزار زبانی برای پیوند استنتاجی است و هم وسیله‌ای برای ابراز نارضایتی یا پرسش‌گری از مرجع قضایی.

(۱۲) الف. خهن: گفتم برو ماشینت ماشینِ تم بفروش.

ب. قض: یعنی ماشین مال کیه؟

پ. خهن: مال خودم گفتم برو بفروشش می‌خوای×.

ت. قض: /ین «تو» یعنی مالکیت نیست؟

ث. خهن: نه اصلاً مالک نبوده واقعاً نبوده.

در مثال (۱۲)، قاضی از گفتمان‌نمای «یعنی» برای تحلیل واژگانی – تفسیری استفاده می‌کند: «این «تو» یعنی مالکیت نیست؟». نقش زبانی «یعنی» در این بافت، تأویلی^۱ است قاضی با تکیه بر ضمیر «تو» در گفته‌ی قبلی مشارک، در تلاش است معنای ضمنی آن را بازخوانی کرده و به‌طور مشخص، رابطه‌ی آن را با مفهوم مالکیت بررسی کند. این نوع استفاده از «یعنی» در آرای شفرین (۱۹۸۷) و فریزر (۱۹۹۹) به عنوان گفتمان‌نمای تفسیری ارزشی^۲ شناخته می‌شود؛ یعنی گفتمان‌نمایی که برای ارزیابی معنای احتمالی یک عبارت به کار می‌رود و از گفتار پیشین استنتاجی معنایی صورت می‌گیرد. از منظر حقوقی، کاربرد «یعنی» در این مثال برای استخراج پیامدهای قانونی از یک بیان روزمره است. قاضی تلاش دارد تا بر اساس جمله‌ای غیررسمی از سوی مشارک (برو بفروشش می‌خوای)، به نتیجه‌گیری درباره مالکیت خودرو برسد. این موضوع در دعاوی مربوط به تقسیم اموال، نفقه یا طلاق اهمیت اساسی دارد. بنابراین، «یعنی» در اینجا ابزار حقوقی – تفسیری است که قاضی با استفاده از آن سعی دارد ساختار معنایی یک گفتار عامیانه را به نتیجه‌ای حقوقی و مستند تبدیل کند. این کارکرد، نشان‌دهنده‌ی پیوند میان تحلیل زبانی و استنتاج قضایی در گفتمان حقوقی است. در ادامه کارکردهای زبانی و حقوقی گفتمان‌نمای «یعنی» در تعاملات مشارکان دادگاه در جدول (۱۰) ارائه می‌شود.

جدول ۱۰- کارکردهای زبانی و حقوقی «یعنی» در دادگاه

Table 10- Linguistic and Legal Functions of "یعنی" in the Courtroom

مشارک	کارکرد زبانی	کارکرد حقوقی	مثال از داده‌ها
حقوقی	تفسیر بازگوکننده / روشن‌ساز	روشن‌سازی وضعیت حقوقی بین دو حالت (مثلاً قرض / معامله)	قاضی: «یعنی قرض داده یا نه معامله داشتید؟»
حقوقی	تفکیک مفهومی / معنای ضمنی	تشخیص استنباط حقوقی از کلمات عامیانه	قاضی: «یعنی بهش ششصد میلیون هم دادی که برگرده؟»
حقوقی	طرح پرسش تفسیری / چالشی	سنجش صداقت یا انسجام در اظهارات طرف مقابل	قاضی: «یعنی صد تومنش رو بهش دادی؟»
عادی	تأکید عاطفی / باز تأکید	نمایش احساس ظلم یا بی‌عدالتی در مقابل قاضی	خن: «یعنی الان منظور تون اینه توافق کنیم»

¹ interpretive

² evaluative interpretation marker

هفته‌ای یک بار؟			
عادی	ارزیابی شخصی / تفسیری	بیان روایت هیجانی یا تجربی برای جلب همدلی یا دفاع شخصی	«یعنی من واقعاً برای آقای م.ن مادری کردم.»
عادی	نتیجه‌گیری از روایت	برقراری انسجام بین بخش‌های روایت و قضاوت درباره طرف مقابل	«خهد: یعنی حتی وسایل حمام منو هم جمع کرد برد!»

۶. نتیجه‌گیری

یافته‌ها در این پژوهش مؤید آن است که گفتمان‌نماهای «یعنی»، «پس» و «مگر» در گفتمان دادگاه‌های فارسی زبان، کارکردهایی پیچیده، چندلایه و بافت‌محور دارند که به نحوی عمیق با ساختار قدرت، نقش نهادی مشارکان، اهداف کنشی و تعاملات حقوقی در ارتباط‌اند. این عناصر زبانی که در نگاه نخست فاقد محتوای گزاره‌ای مستقل به نظر می‌رسند، در بافت دادگاه به ابزاری برای استدلال، چالش، تأیید، بازنمایی روایت، هدایت پاسخ و اعمال اقتدار بدل می‌شوند. به بیان دقیق‌تر، گفتمان‌نماها در این فضا نه صرفاً ابزارهایی برای انسجام‌گفتار، بلکه شاخص‌هایی برای کنش اجتماعی-حقوقی گوینده به‌شمار می‌روند.

گفتمان‌نمای «پس» بیش از سایر گفتمان‌نماها در گفتار مشارکان حقوقی، به‌ویژه قضات در دادگاه‌های کیفری، کارکرد دارد. این عنصر به‌عنوان ابزار استنتاج و بازفرمول‌بندی در پرسش‌های نتیجه‌محور به کار رفته و در بسیاری از موارد، به شکلی کنترلی به تأیید اجباری مخاطب می‌انجامد. به‌عنوان مثال، در جمله‌ای نظیر «پس قبول داری دعوی بود؟»، گوینده نه تنها نتیجه‌گیری خود را ارائه می‌کند، بلکه مخاطب را نیز در معرض فشاری زبانی برای تأیید آن قرار می‌دهد. این نوع کاربرد در ادبیات تحلیل گفتمان به‌عنوان «پرسش‌های بازساختی استنتاجی» شناخته می‌شود (Johnson, 2002) که هم‌زمان چندین هدف کاربردشناختی را پوشش می‌دهد: القای معنا، کاهش فاصله استدلالی، و تنظیم پاسخ مخاطب. در سوی مقابل، مشارکان عادی (اعم از متهمان، شاکیان یا شهود) از «پس» غالباً در ساختارهای روایی یا دفاعی بهره برده‌اند. به‌عنوان نمونه، عباراتی چون «پس این قولنامه رو کی آورده؟» بیشتر واجد بار استنادی - اعتراضی بوده و کارکرد آنها در جهت تقویت روایت شخصی یا نقد گفتار طرف مقابل ظاهر شده است. چنین کاربردهایی نشان می‌دهند که افراد غیرحقوقی، هرچند در موقعیتی فرو دست قرار دارند، اما از گفتمان‌نماها برای بازنمایی موضع خود و مدیریت جزئی تعامل بهره می‌برند، به‌ویژه در دادگاه خانواده که ساختار تعاملی و عاطفی‌تری دارد (Tkačuková, 2015).

گفتمان‌نمای «یعنی» نیز در تعاملات دادگاهی، عملکرد دوگانه‌ای از خود نشان داده است. در گفتار قضات و وکلا، این عنصر اغلب در قالب بازتعریف گزاره‌ها، شفاف‌سازی مفاهیم حقوقی و هدایت معنا ظاهر شده است. کاربردهایی نظیر «یعنی قرض داده یا نه معامله داشتید؟» نشان می‌دهند که گوینده از این گفتمان‌نما برای مرزبندی دقیق مفاهیم حقوقی و تفکیک وضعیت‌های قانونی استفاده می‌کند. در این موارد، «یعنی» نقشی تبیینی و تحلیلی دارد و در چارچوب آنچه به‌عنوان «گفتمان‌نمای تاویلی» (Cuenca & Marín, Fraser, 1999) شناخته‌اند قرار می‌گیرد. در مقابل، مشارکان عادی از «یعنی» عمدتاً برای بیان ارزیابی‌های شخصی، اعتراض‌های احساسی یا تفسیر رویدادها بهره می‌برند. عباراتی مانند «یعنی جواب صداقت من این بود؟» یا «یعنی من مادری نکردم؟» نشان می‌دهند که گوینده با استفاده از این گفتمان‌نما تلاش دارد استنتاج اخلاقی خود را از رویدادها عرضه کرده، به همدلی قضایی دست یابد یا خشم اخلاقی خود را بروز دهد.

این کاربردها را می‌توان ذیل گفتمان‌نماهای ارزیابانه دسته‌بندی کرد زیرا حاوی گزاره‌های ارزشی هستند که به‌ویژه در دادگاه‌های خانواده بیشترین بسامد را دارند.

گفتمان‌نمای «مگر» نیز ساختاری پرکاربرد اما به‌شدت متکی به جایگاه نهادی گوینده است. در گفتار مشارکان حقوقی، «مگر» تقریباً در تمامی موارد در قالب پرسش‌های پیش‌فرض‌دار ظاهر شده است پرسش‌هایی نظیر «مگر این خط خودت نیست؟» یا «مگره اون شب اون‌جا نبود؟» که هدف آن‌ها نه دریافت اطلاعات، بلکه واداشتن مخاطب به تأیید یا پذیرش غیرمستقیم است. چنین ساختارهایی، همسو با آنچه **هریتج (2002)**، به عنوان پرسش‌های پیش‌انگارانه^۱ و استنتاجی تعریف کرده، به‌وضوح نشانگر تلاش برای اعمال فشار زبانی-حقوقی بر مخاطب‌اند. در گفتار مشارکان غیرحقوقی، به‌ویژه در دادگاه خانواده، «مگر» غالباً در قالب استفهام انکاری ظاهر شده است. مثال‌هایی چون «مگر من نگفتم پول رو گرفتم؟» یا «مگره میشه زن بدون اجازه شوهرش بره خونه پدرش؟» نشان می‌دهد که گوینده با استفاده از «مگر»، تلاش دارد یک باور اجتماعی، ارزشی یا حقوقی را یادآوری و مخاطب را به پذیرش ضمنی آن وادار کند. این کاربردها که عمدتاً به‌جای کسب اطلاعات، برای تأکید یا اعتراض اخلاقی به کار می‌روند، به‌ویژه در گفتمان زنانه یا روایات عاطفی در دادگاه خانواده نقش برجسته‌ای دارند.

از منظر حقوقی، تحلیل این سه گفتمان‌نما از چند جهت حائز اهمیت است. نخست، این عناصر می‌توانند شاخص‌هایی از موضع، نیت و صداقت گوینده باشند. برای مثال، قاضی می‌تواند با تحلیل نحوه استفاده از «یعنی» یا «مگر» استنباط دقیق‌تری از میزان آگاهی حقوقی، قصد بیان شده یا تلاش برای انحراف معنا توسط متهم به‌دست آورد. دوم، در فرآیند ترجمه شفاهی یا نگارش صورت‌جلسه، نادیده گرفتن یا حذف این گفتمان‌نماها ممکن است به تحریف معنا یا افت قدرت اقناعی/دفاعی گفتار بینجامد (Hale, 1999). سوم، شناخت کارکردهای دقیق این عناصر می‌تواند به غنی‌سازی آموزش‌های حقوقی و تقویت مهارت‌های ارتباطی قضات، وکلا و مترجمان دادگاهی منجر شود. در نهایت، می‌توان چنین نتیجه گرفت که گفتمان‌نماهای به‌ظاهر ساده‌ای چون «یعنی»، «مگر» و «پس» در گفتمان دادگاه تنها عناصری سبک‌شناختی یا پرکننده‌های مکث در کلام نیستند، بلکه کنشگرانی تمام‌عیار در فرآیندهای اقناع، اعمال قدرت، استدلال و مقاومت هستند. با توجه به نتایج این پژوهش، افق‌های متعددی برای توسعه مطالعات آینده در حوزه تحلیل گفتمان حقوقی قابل ترسیم است. نخست، پیشنهاد می‌شود بررسی‌های دقیق‌تری در خصوص سایر گفتمان‌نماها در زبان فارسی مانند: «دیگه»، «والا»، «حالا»، «اصلاً» و غیره و همچنین ساختارهای ترکیبی نظیر «یعنی چی؟» یا «مگره نه؟» انجام گیرد تا فهم جامع‌تری از عملکرد این عناصر در شکل‌دهی به کنش‌های زبانی در بافت دادگاه حاصل شود. دوم، مطالعات تطبیقی میان زبان فارسی و دیگر زبان‌ها مانند انگلیسی، اسپانیایی یا فرانسوی در خصوص کارکرد گفتمان‌نماها، می‌تواند به شناسایی اشتراک‌ها و تمایزهای فرهنگی-زبانی در الگوهای تعامل حقوقی کمک کند (Carranza, Fraser, 2009).

(2000).

سوم، تحلیل‌های تقاطعی با تمرکز بر متغیرهایی چون جنسیت، طبقه اجتماعی یا سطح تحصیلات، ظرفیت آن را دارند تا لایه‌های پنهان‌تری را از نحوه توزیع قدرت، صدا و روایت در دادگاه، به‌ویژه در محاکم خانواده، آشکار سازند. افزون بر آن، پژوهش‌هایی با رویکرد قوم‌نگارانه یا مطالعات میدانی در دادگاه‌های شفاهی می‌توانند نقش مؤلفه‌هایی همچون لحن، زبان بدن و سکوت را در تعاملات حقوقی پررنگ‌تر سازند. در نهایت، تحلیل کاربرد گفتمان‌نماها در مراحل فراتر از رسیدگی اولیه، مانند دادرسی تجدیدنظر یا فرایند میانجی‌گری حقوقی، می‌تواند زمینه‌ساز کشف نقش این عناصر در بازتعریف مواضع، اقناع و سازش در مراحل پیچیده‌تر دادرسی باشد.

منابع فارسی

رنجبری، الناز؛ گلفام، ارسلان و کربلایی صادق، مهناز. (۱۴۰۲). نگاهی به نشانگرهای گفتمان زبان فارسی. *مطالعات زبانی و*

بلاغی (۳۲)، ۱۳۴-۱۱۱. <https://doi.org/10.22075/jlrs.2022.27479.2137>

¹ presuppositional

عباس زاده، فرنگیس؛ گرجیان، بهمن و ویسی، الخاص. (۱۳۹۹). تحلیل نشانگرهای کلامی و سبکی در گفت‌مان حقوقی دادگاه‌های انقلاب. *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی* (۲)، ۲۴۴-۲۳۱. <https://doi.org/10.22124/plid.2021.14336.1398>

طارمی، طاهره؛ تاکی، گیتی و یوسفیان، پاکزاد. (۱۳۹۷). جنسیت در مقالات علمی فارسی‌زبان: مطالعه پیکره بنیاد نشانگرهای فراگفت‌مان تعاملی براساس انگاره‌هایلند. *نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی* (۱)، ۴۲-۲۳. <https://doi.org/10.22108/jrl.2018.108366.1142>

گرجیان، بهمن؛ ویسی، الخاص و سبھانی، ثریا. (۱۴۰۳). شناسایی نشانگرهای گفت‌مانی قدرت و عدم قدرت در گفت‌مان دادگاه‌های کیفری ایران. *پژوهش‌انحرافات و مسائل اجتماعی* (۱۱)، ۱۵۹-۱۳۳.

مؤمنی، نگار. (۱۳۸۵). نشانگرهای گفت‌مان در زبان فارسی و انگلیسی. *فصلنامه پازند* (۵)، ۷۹-۵۱.

نجفی، پریسا؛ حق‌بین، فریده؛ ظفری، آصف و خاکباز، منصور. (۱۴۰۳). ساختار و کارکرد پرسش در گفت‌مان بازجویی (مطالعه موردی شهرستان دورد). *مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران* (۱)، ۱۱۵-۹۵.

References

- Abbaszadeh, F., Gorjian, B., & Veysi, E. (2020). Analyzing linguistic and stylistic patterns of forensic discourse in revolution courts. *Persian Language and Iranian Dialects* 5(2), 231-244. [in Persian] <https://doi.org/10.22124/plid.2021.14336.1398>
- Apostol, E.S., Truică, C.O., Damova, M., Silvano, P., Oleškevičienė, G.V., Liebeskind, C., Trajanov, D., Baczkowska, A., Montecchiari, E.A., & Chiarcos, C. (2025). Multiword discourse markers across languages: A linguistic and computational perspective. *International Journal of Applied Linguistics* <https://doi.org/10.1111/ijal.12755>
- Blakemore, D. (1987). *Semantic constraints on relevance*. Blackwell.
- Blakemore, D. (2002). *Relevance and linguistic meaning: The semantics and pragmatics of discourse markers*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511486456>
- Brinton, L. J. (2017). *The evolution of pragmatic markers in English: Pathways of change*. Cambridge University Press.
- Carranza, I. E. (2000). Los marcadores del discurso y la deixis del discurso. *Revista Argentina de Lingüística* 16, 7-34.
- Carranza, I. E. (2004). Discourse markers in the construction of the text, the activity, and the social relations. In R. Márquez Reiter & M. E. Placencia (Eds.), *Current trends in the pragmatics of Spanish* (pp. 203-227). John Benjamins.
- Cotterill, J. (2003). *Language and power in court: A linguistic analysis of the O.J. Simpson trial*. Palgrave Macmillan.
- Cuenca, M. J., & Marín, M. J. (2009). Co-occurrence of discourse markers in Catalan and Spanish oral narrative. *Journal of Pragmatics* 41(5), 899-914.
- Erman, B. (1987). *Pragmatic expressions in English: A study of 'you know', 'you see', and 'I mean' in face-to-face conversation* (Doctoral dissertation, University of Stockholm). Almqvist & Wiksell.
- Fairclough, N. (1993). Critical discourse analysis and the marketization of public discourse: The universities. *Discourse & Society* 4(2), 133-168.
- Fairclough, N. (2001). *Language and power* (2nd ed.). Longman.
- Farahani, M. V., & Ghane, Z. (2022). Unpacking the function(s) of discourse markers in academic spoken English: A corpus-based study. *The Australian Journal of Language and Literacy* 45, 49-70. <https://doi.org/10.1007/s44020-022-00005-3>
- Fraser, B. (1999). What are discourse markers? *Journal of Pragmatics* 31(7), 931-952.
- Fraser, B. (2009). An account of discourse markers. *International Review of Pragmatics* 1(2), 293-320.
- Fuller, J. M. (2003). The influence of speaker role on discourse marker use. *Journal of Pragmatics* 35(1), 23-45. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(02\)00065-6](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(02)00065-6)
- Fu, Y., Afzaal, M., & El-Dakhs, D. A. (2024). Investigating discourse markers "you know" and "I mean" in mediatized English political interviews: A corpus-based comparative study. *Frontiers in Communication* 9, 1427062. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2024.1427062>
- Gee, J. P. (2008). *Social linguistics and literacies: Ideology in discourses* (3rd ed.). Routledge.
- Gibbons, J. (2003). *Forensic linguistics: An introduction to language in the justice system*. Blackwell Publishing.
- Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. University of Pennsylvania Press.
- Gorjian, B., Veysi, A., & Sebhani, S. (2024). Identifying discourse markers of power and powerlessness in the discourse of Iranian criminal courts. *Research on Deviations and Social Problems* 11(11), 133-159. [In Persian]
- Gumperz, J. J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge University Press.
- Hale, S. (1999). Interpreters' treatment of discourse markers in court interpreting. *The Translator* 5(1), 39-54.
- Heffer, C. (2005). *The language of jury trial: A corpus-aided analysis of legal-lay discourse*. Palgrave Macmillan.
- Heritage, J. (2002). The limits of questioning: Negative interrogatives and hostile question content. *Journal of Pragmatics* 34(10-11), 1427-1446. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(02\)00072-3](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(02)00072-3)

- Janks, H. (1997). Critical discourse analysis as a research tool. *Discourse: Studies in The Cultural Politics of Education* 18, 329-342.
- Johnson, A. (2002). So? So what? So how? 'So'-prefaced questions in formal institutional discourse. In C. Candlin (Ed.), *Research and practice in professional discourse* (pp. 91-119). City University of Hong Kong Press.
- Jucker, A. H. (1993). The discourse marker *well*: A relevance-theoretical account. *Journal of Pragmatics* 19(5), 435-452. [https://doi.org/10.1016/0378-2166\(93\)90004-9](https://doi.org/10.1016/0378-2166(93)90004-9)
- Jucker, A. H., & Ziv, Y. (1998). *Discourse markers: Descriptions and theory*. John Benjamins.
- McEnery, T., & Wilson, A. (2001). *Corpus linguistics: An introduction* (2nd ed.). Edinburgh University Press.
- McEnery, T., Xiao, R., & Tono, Y. (2006). *Corpus-based language studies: An advanced resource book*. Routledge.
- Mohammadi, A. N. (2018). *Discourse markers in colloquial and formal Persian: A corpus-based discourse analysis approach*. Doctoral dissertation. University of Florida.
- Momeni, N. (2006). Discourse Markers in English & Persian Languages. *Pazand Quarterly* 2(5), 51-79. [In Persian]
- Montes, S. (1999). The deictic nature of discourse markers. *Pragmatics* 9(3), 275-292.
- Müller, S. (2018). *Well, I mean, you know: The development of pragmatic markers in English*. John Benjamins.
- Najafi, P., Haghbin, F., Zafari, A., & Khakbaz, M. (2024). The structure and function of questioning in interrogation discourse (The Case Study of Doroud City). *Research in Western Iranian Languages and Dialects* 12(1), 95-115. [In Persian] <https://doi.org/10.22126/jlw.2023.9457.1720>
- Nelson, M. (2010). Building a written corpus: What are the basics? In A. O'Keeffe & M. McCarthy (Eds.), *The Routledge handbook of corpus linguistics* (pp. 53-65). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203856949>
- Ranjbari, E., Golfam, A., & Karbalaeei Sadegh, M. (2023). An Investigation of reference in Persian discourse markers. *Journal of Linguistic and Rhetorical Studies* 14(32), 111-134. [In Persian] <https://doi.org/10.22075/jlrs.2022.27479.2137>
- Redeker, G. (1991). Review article: Linguistic markers of discourse structure. *Linguistics* 29(6), 1139-1172.
- Silvano, M., Damova, M., Oleskeviciene, M., Liebeskind, G., Chiarcos, C., Trajanov, D., Ciprian-Octavian, T., & Apostol, T. (2022). ISO-based annotated multilingual parallel corpus for discourse markers. In *Proceedings of the Thirteenth Language Resources and Evaluation Conference* (pp. 2739-2749). Marseille, France. European Language Resources Association.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse markers*. Cambridge University Press.
- Taremi, T., Taki, G., & Yousefian, P. (2018). Gender in Persian research articles: A corpus-based approach to interactional metadiscourse markers based on hyland's model. *Journal of Researches in Linguistics* 10(1), 23-42. [In Persian] <https://doi.org/10.22108/jrl.2018.108366.1142>
- Thornbury, S. (2010). What can a corpus tell us about discourse? In A. O'Keeffe & M. J. McCarthy (Eds.), *The Routledge handbook of corpus linguistics* (pp. 270-287). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203856949>
- Tkačuková, T. (2010). Cross-examination questioning: Lay people as cross-examiners. In M. Coulthard & A. Johnson (Eds.), *The Routledge handbook of forensic linguistics* (pp. 333-346). Routledge.
- Tkačuková, T. (2015). Developing a typology of litigants' communicative resources: A case study of self-represented litigants in the civil court in England and Wales. *Language and Law/Linguagem e Direito* 2(2), 67-95.
- Van Dijk, T. A. (1981). *Studies in the pragmatics of discourse*. Mouton.
- Zuraigat, I. M., & Mahadin, R. S. (2025). Gender differences in using discourse markers in spoken jordanian arabic. *Jordanian Educational Journal* 10(3), 342-361.